

פרשת השבוע "זינא"

ובו י"ב עניינים בביאור הפרשה ופרק נחשבה מאת הגאון הצדיק רבי יחיאל הלוי
נוביק שליט"א ראש כולל דעת יוסף אשדוד.

בומרנג – חץ מושחז שתוזר לאחוריו.

"בעין הסערה" – ליבת הסיפור.

פרק [13] (פרק קכ"א) "הפוך על הפוך"

~~~~~

האבנים מריבות ביניהן, מי תזכה שתהיה
זאת שתהיה מתחת למראשותיו ממש
(ולפי זה האבן רק הגביהה אותו מעל גבי
הקרקע ולא שסוככה עליו מסביב, וצ"ב
איזו הגנה זו היא בדיוק?)

על זה הביא רש"י דהיו האבנים מריבות
ביניהן דכל אחת רצתה להיות המשמשת
לצדיק והקב"ה מנע מהן מחלוקת ואיחדן
לאבן אחת וממילא זכו כולן להיות תחת
מראשותיו (לפי"ז האבן נותרה עשויה
כמרזב ולמרות הכל נחשבה שהייתה
מתחת מראשותיו כי הילכה מג' רוחות
וזהו המרזב ובמקום ראשו שישמשה
לכר לראשו)

(*והדברים צ"ב כי לעשותן כמרזב עדיין
המקום נותר פתוח ואין זו הגנה לגופו?
ראיתי במפרשים ז"ל שפירשו שעיקר
פחדו היה מראשו, כי כשהמזיקים
מביטים בו זה גופא יכול להזיקו לפיכך
הסתיר רק את ראשו ולגופו די היה לו
בכיסוי כל שהוא מפני הצינה ואת זה
עשה מצד חובת ההשתדלות ותו לא,
דהייתה לו מידת הבטחון בהקב"ה שיגן
עליו בשנתו, דהרי היה בשליחות מצוה

**א) בעניין שהתאחדו האבנים להיות
אחת**

איתא בפרשה (פר' כ"ח פס' י"א) **"ויפגע
במקום וילן שם כי בא השמש ויקח
מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב
במקום ההוא"**.

ובפרש"י: כי בא השמש, היה לו לכתוב,
ויבוא השמש וילן שם כי בא השמש,
משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא
בעונתה, כדי שילין שם, וישם מראשותיו,
עשאו כמין מרזב סביב מראשותיו, שירא
מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו את
זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו
וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקב"ה
אבן אחת, וזהו שנאמר ויקח את האבן
אשר שם מראשותיו".

פשטות כוונת רש"י שבא לבאר בתוך
דבריו דיש לכאורה סתירה בין הפסוקים,
מחד כתיב ויקח מאבני המקום משמע
שלקח כמה אבנים ושם למראשותיו,
דהרי היה צריך לעשותן כמרזב כהגנה
מפני חיות רעות*) ומאידך תקשה, "ויקח
את האבן אשר מראשותיו" והלא נטל
כמה אבנים? על זה ביאר רש"י דהיו

דהיו הרבה אבנים במקום ויעקב לקח רק אבן אחת כדי להשים מראשותיו ואת אותה האבן משח למחרת ועשאה למציבה, ומניין לנו להוציא כזה פירוש שרחוק מדרך הפשט ולחדש כזה נס גדול? ברם דברי תוס' עצמם צריכים ביאור, למה רק שאלו זאת בהערה אגבית, והלא דבריהם משמשים תמיהה עצומה על דברי ר' יצחק דאין כל הכרח לדרשה שלו ומהיכן הוציא את דרשתו?

ולבאר את הדברים, יש להביא קושיא גדולה שמעורר בעל הטורים ז"ל בפירושו "הטור הארוך" על הפסוק מגמ' זבחים (דף קט"ז ע"ב) "תניא ר' אלעזר בן שמוע אומר, מה מזבח שלא ישתמש בו הדיוט אף עצים לא ישתמש בהן הדיוט" וכיון שכן, יש לתמוה היאך נטל יעקב אבינו את האבן ששם מראשותיו ועשאה מצבה והלא כבר נשתמש בה לעצמו והוי עושה מצבה משל הדיוט. ותירץ דכל הדין הנ"ל נאמר רק לגבי מזבח אבל יעקב עשה במה ובבמה מותר להשתמש אף בעצים של הדיוט. ברם אם נעיין בסוגיא שם נראה דרבא למסקנא חולק על שיטה זו ואומר דאף בבמה בעינן שיהיו עצי חדתי יעויי"ש היטב בסוגיא ולפי זה עדיין קושית הטור במקומה עומדת.

והנה החזקוני ז"ל אף הוא נזקק לשאלה זו ולדבריו אין דברי רבא חלוטים בכל עניין, דרק היכא דניתן לעשות מעצים או אבנים חדשים אסור לעשות במה מעצים ישנים, אבל היכא דהוי שעת הדחק מותר להשתמש בבמה בעצים של הדיוט, והכא לא הייתה ליעקב אבינו כל היכי תמצי לעשות מצבה מאבן אחרת, שהרי כל האבנים התאחדו להיות אחת ורק אבן זו יכול היה לעשות מצבה, ולפיכך לא הקפיד כיון שזו רק במה ולא מזבח

לשאת אשה [ויתכן שלא היה זה בגדר שכיחא הזיקא ומועילה השליחות], ורק שצריכים לעשות השתדלות מינימלית לאבטחה וזה אפשר גם בצורת מרזב, ומכל מקום ליצור כזה דבר צריכים לכמה אבנים ולא די באבן אחת)

ומקור דברי רש"י היא גמרא ערוכה (חולין דף צ"א ע"ב) "כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן? אמר ר' יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה את ראשו, תנא וכולן נבלעו כאחד".

ולכאורה אין ביאור לדברי ר' יצחק בלי הברייתא, דפשטות ר' יצחק מקשה סתירה בין הפסוקים ומסיק שהאבנים נתקבצו למקום אחד וכל אחת אומרת עלי יניח צדיק זה את ראשו, הנה בכל זה לחוד אין די לתרץ ליישב את הסתירה, דאם רק התקבצו האבנים ורבו כל אחת עם חברתה עלי יניח צדיק ראשו עדיין אין לנו ביאור, איך כתוב "ויקח את האבן" איזו אבן לקח והרי היו הרבה אבנים? אלא ע"כ כפי שאומרת הברייתא, תנא וכולן נבלעו כאחד, דזה מסביר את הכל, אלא דא"כ היה צריך ר' יצחק לסיים את דבריו ולומר, וכולן נבלעו כאחת ולהביא ותנא מסייעני בזה. אבל בלא זה נראה כאילו יש כאן שני חלקים, הברייתא אמרה את דברה בלא כל ראיה, ור' יצחק רק הביא את הקושיות שצריכות לכאורה להוציא את המסקנא וצ"ב.

והנה בתוס' (ד"ה כתיב ויקח את האבן) כתב וז"ל "לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום". פשטות דבריו בא לכאורה לעורר תמיהה על כל ההכרח של ר' יצחק דקושיא מעיקרא ליתא,

ברם לכאורה ישנה סתירה מגמי ערוכה לשיטת המג"א (יבמות דף ס"ד ע"א) דלמדו דין שמי שלא נפקד עד עשר שנים חייב לגרש את אשתו או להוסיף עליה, דשם לא זכה להיבנות ממנה ועל כן עליו לעשות השתדלות עם אשה אחרת, וילפו זאת מאברהם אבינו שנשא את הגר לאחר שישב בארץ ישראל עשר שנים עם שרה ועדיין לא נפקד (וישיבת חו"ל לא נחשבת) ותמה רבא לר' נחמן וילף מיצחק ששה עם אשתו כ' שנים ורק כשראה שהיא עקרה התפלל עליה שתיושע ממנו כיון שלא יכול היה לשאת שפחה עליה, הרי שאין להוציא או לקחת על אשתו הראשונה עד לכו' שנים ולמה לא נלמד מיצחק ותירצו בגמ' דיצחק עקור היה ובע"כ בלאו הכי אין כלל זה קיים בו (אלא דלפ"ז לא יועיל לשאת אשה ולמה א"כ נאמר שלא רצה לשאת שפחה).

והנה בשלמא אם נאמר דיצחק היה מחוייב בכל גדרי הדינים כאברהם אביו שפיר הקשתה הגמ' דנילף מיצחק ולמה למדים מאברהם, אבל אם כדברי המג"א דיצחק לא שמר את כל המצוות, א"כ בלאו הכי אין מקום ללמוד ממנו? אלא ע"כ דסוגית הגמ' ביבמות סוברת דכל האבות קיבלו על עצמם את כל המצוות ולפיכך ניתן ללמוד מיצחק קולא ולמה אזלינן לחומרא למילף מאברהם.

ובדוחק יש לומר דה"פ תואר"י סבר דיש מחלוקת מדרשים בעניין, דבמדרש רבה מוכח שיעקב שמר על כל המצוות בפר' וישלח (פר' ע"ט) "ויוחן את פני העיר נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתנה" ולפ"ז ודאי אתי שפיר דברי הטור

ממש. ברם לכאורה זה גופא צ"ע, דבשלמא אם היה לנו הכרח גמור שכל האבנים נבלעו כאחת ולא נותרה במקום רק אבן אחת, שפיר תירץ החזקוני ז"ל את הקושיא היטב, אבל אם נתפוס כדברי התוס', דאפשר ליישב בפשיטות את סתירת הפסוקים דהיו כמה אבנים והוא לקח מאבני המקום לשמירה ועדיין היו שם עוד אבנים, לפ"ז עדיין הקושיא במקומה, מפני מה בחר רק את האבן ששם מראשותיו לעשותה מצבה והלא יכול היה לקחת אבן אחרת שלא השתמש בה ואותה לעשות מציבה?

ברם באמת כל קושית הטור תלויה בהנחה נוספת שיעקב אבינו קיבל על עצמו את כל דיני ישראל כמו אברהם אבינו, ולפיכך תמה הטור היאך בנה יעקב מצבה מאבן שנשתמש בה, אבל אין הנחה זו מוסכמת על הכל, וכבר הביא ב"שער אשר"י בפרשתן (להגאון רבי אשר לעמיל הלוי סגל זצ"ל גאב"ד אייזנשטאט) את דברי המג"א בספרו "יפה תואר" על המדרש ובו הוא מוכיח דרק אברהם קיבל על עצמו את כל הדינים, אבל יתר האבות לא קיבלו, דכיון שלא הייתה חובה בדבר (דודאי לא הייתה זו בגדר גירות שמכניסה גם את הזרע לכלל ישראל, אלא הרי זו קבלה אישית) אין קבלת האב מחייבת את הבן, ואברהם לפום דרגתו הגבוהה קיבל על עצמו את כל הדינים אף שלא צווה עליהן, אבל יצחק ויעקב לא קיבלו את כל הדינים, ואפשר שחלק מהדינים שמרו אבל לא את כל הדינים (ובזה מיושב איך לקח יעקב שתי אחיות כאחת אם היה ישראל גמור דלעניין זה לא קיבל) ולפ"ז קושיא מעיקרא ליתא.

העירו שהסתירה אינה הכרחית, ברם אין זו קושיא גמורה, דאפשר דלא מכוח הסתירה בנה ר' יצחק את לימודו אלא מכוח שיטתו, לפיכך לא עשו תוס' זאת כקושיא גדולה, אלא כתבו זאת רק כהערה אגבית.

במאמר המוסגר: ולעניין אם יצאו האבות מכלל בני נח, מצינו בזה מחלוקת ראשונים ז"ל, דהרמב"ן (פרי אמור פס' י') הסיק דהיה לכל האבות חלות גרות גמורה ונהגה גרות גם לפני מתן תורה, והביא לזה ראיה מגמ' דקידושין (דף י"ח ע"א) דעשו היה לו דין ישראל מומר (אמנם אמרה זו רק בגדר אפשר ולא כדבר הכרחי) ואם לא הייתה גרות לפני מתן תורה מהיכן חל על עשו דין ישראל מומר? אלא ע"כ דכבר הייתה חלות גרות קודם מתן תורה.

ברם הביא שם דנחלקו עליו רבותינו הצרפתים ז"ל ולשיטתם לא הייתה חלות גרות קודם מתן תורה, ולפיכך היה לבן המצרית דין מצרי, דבאומות העולם אזלין בתר האב ולפיכך לא היה יהודי בשל אמו הישראלית וגרות התחדשה רק בשעת מתן תורה ומאז והילך היו גרים, אבל בן המצרית היה קודם מתן תורה ולפיכך נחשב כבן המצרי (אלא שנתגייר אח"כ).

ולפי זה בלאו הכי לא תקשי קושית הטור והחזקוני דוודאי דלא היה ליעקב לחוש לעשות את המצבה שלמראשותיו דעדיין לא נתחדש איסור זה בבמה אפילו לשיטת רבא, ואם מכוח סתירת הפסוקים אין הכרח כפי שכתבו ודו"ק.

***

והחזקוני, אולם יש ראיות שהאבות לא שמרו את כל הדינים דהרי מרן הגרי"ז (פרי ויחי) מוכיח דיוסף לא היה חייב לשאת ישראלית ולפיכך אף אם אסנת הייתה בתה של אשת פוטיפר יכול היה לשאתה, וכן מצינו דעמרם נשא את דודתו ומשום דקודם מתן תורה לא נצטוו על עריות דישראל, וע"כ צ"ל דישנם מדרשים חלוקים (וכל אחד יצטרך לתרץ את הראיות של כנגדו) ולפיי"ז נוכל לומר שרבא ורב נחמן (בגמ' ביבמות דף ס"ד ע"א) סברו דהאבות קיבלו על עצמם את כל המצוות, אבל סוגית הגמ' בחולין (דף צ"א ע"ב) לא סוברת כן דכל האבות שמרו על כל המצוות ולפיכך לא חש יעקב לאיסור הנ"ל אף אם היו שם אבנים הרבה. ואם סברה כשיטת הגמ' ביבמות נוכרח ליישב כשיטת החזקוני דבמקום דליתא אבן אחרת לא הייתה כל מניעה לעשות מצבה משל הדיוט וצ"ב.

ונראה היה לומר (בדרך האפשר) שבעל המימרא של הגמ' דהוא ר' יצחק סבר דהאבות היו מחוייבים בכל דיני התורה, דבגמ' ביבמות (ס"ד ע"א) מצינו שסבר דיצחק עקור היה, כשיטת ר' נחמן, ואולי סבר כן כדי שלא נתמה את תמיהת רבא מפני לא למדנו מיצחק לכו' שנים, ולפיי"ז צריך היה ע"כ לתירוץ דכל האבנים נבלעו זה בזה, דבכה"ג אין איסור להשתמש בשל הדיוט, אבל אם לא היו נבלעים כאחת היה אסור לו לקחת את האבן אשר מראשותיו, שהרי יש לו עוד אבנים ובאלו לא נעשתה בהן מלאכה, נמצא דההכרח של ר' יצחק הייתה מכוח שיטתו.

ברם תוס' למדו דר' יצחק בנה את ראיתו מכוח הסתירה עצמה, על זה

דברים, ובעל המטה יעקב דוגמת משה רבינו ע"ה ו' כידוע זה מלגאו וזה מלבר, ועשר מכות כמו שמפרש והולך ובאת י' כו'.

וכמו שברח יעקב כן במצרים שאמרו דרך כו' כמ"ש בהת"ז בפורקנא קדמייתא דנפקו במנוסה כו', וכן דרך שלשת ימים, וכן ויגד ללבן ביום השלישי, וכן השיגו ביום השביעי כמ"ש וירדוף אחריו דרך כו' הכל כמו במצרים, וכן כל המעשה למי שמדקדק.

ולכן אמרו בספור יציאת מצרים ודורש מארמי אובד אבי עד כו'... ולבן לקה בכולם כמ"ש אם כה יאמר עקודים כו', וזהו שכתוב ובאת י' אתעביד ליה נס, כמו ביציאת מצרים, דעשר מכות היו עשרה נסים לישראל, כמ"ש עשרה נסים נעשו לאבותינו, וכן ביעקב. ולבן לקה בממונו ונתקיים ביעקב, כמו במצרים ואחרי כן יצאו ברכוש כו'. וכן ביעקב כתיב ומאשר לאבינו כו'.

ביאור דבריו: שגלותו של יעקב אצל לבן היא סימן לגלות ישראל במצרים, וכל מה שהיה ליעקב עם לבן, הוא סימן ודוגמא למה שהיה אחר כך עם ישראל במצרים, מעשי אבות סימן לבנים, ומונה הגר"א כמה דברים:

א. יעקב גלה לארם וכן ישראל גלו למצרים.
ב. ביציאתו של יעקב מארם לקח את כל רכושו של לבן, כמו שאמרו בני לבן "לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה", וכן ביציאת מצרים לקחו בני ישראל את כל רכושם כמ"ש וינצלו את מצרים.

ג. לבן לקה בממונו והפסיד את כל רכושו ע"י מקל, כמ"ש ויקח יעקב מקל לבנה לח וגו', וכן המצרים לקו בעשר מכות ע"י המטה.

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א

(ב) גלות יעקב אצל לבן כנגד גלות ישראל במצרים

בביאור הגר"א לתקוני ז"ח (דף פ' ע"ג) ביאר שהרבה דברים שהיו עם יעקב בגלותו אצל לבן ובבריתו משם, מקבילים באופן נפלא לדברים שהיו עם ישראל בגלות מצרים ובגאולה ממנה. וכדי להבין את דבריו עלינו להקדים תחילה את דברי התקוני זוהר חדש שם.

וזה לשון התקוני זוהר חדש: "ומאן דזכי לחברא ה' למ"ט פנים דטהור דאיהי ה' חומשי תורה אתעביד מט"ה למחאה ביה ליצריה, דאות י' דאיהי עשר מחאן, והיינו ה"י מן אלקים, ובגין דא איתקרי מטה האלקים... ודא הוא דאמר יעקב לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי, ואמאי בגין דאתמר בלבן ותחלף את משכרתי עשרת מונים, ובאת י' אתעביד ליה נס דאלקים אפיק מיניה ה"י נשאר אל"ם".

ואין לנו עסק בנסתרות, אך הנגלה בדברים אלו הוא שבתחילה כתוב סוד בענין עשר המכות [-עשר מחאן] שהיו במצרים על ידי המטה, וביאר שהה"א של מטה והיו"ד של עשר מכות הם האותיות ה"א ויו"ד שבשם אלקים, וכן אצל יעקב המקל לבנה הוא המטה שבו אות ה"א והנס שניצל מהחלפת משכורתו עשרת מונים הוא באות יו"ד.

וכתב שם רבינו הגר"א:

והענין, יעקב בלבן דוגמת ישראל במצרים כמ"ש האבות הן סימן לבנים, גלות יעקב ואחר כך לקח את כל רכושו כמ"ש הנה ראיתי את כל אשר לבן כו', וכן וינצלו את מצרים, ובמקל לקה לבן ברכושו דוגמת מטה דמצרים, והמקל הוא ה' כנ"ל וזהו שכתוב, מקל, לבנה, לח, לוז, וערמון, ה'

היתה כנגד גלות ישראל במצרים, וכן כל מה שהיה עמם בדרכם לארץ ישראל הוא סימן למה שהיה לישראל במדבר, וכן מעשי בני יעקב בארץ ישראל הם סימן למה שהיה לעם ישראל כשבאו לארץ, ומנה הרבה דברים.

וזה לשון הלבנת הספיר: **איתערבותא [נראה דצ"ל: אתעכבותא] דיעקב בית לבן לקבל גלותא דמצרים, וכגוונא דהתם עד דאישתלימו שבטין אוף הכא עד דאישתלימו לשיעור אוכלוסא דאיתחזון לקבלא אורייתא, וכגוונא דהכא כד אתי באורחא אתא עשו עליה סימנא הוא לבנוי דכד ייתון באורחא ייתי עליהון עמלק דכתיב אשר קרך בדרך, וכגוונא דהכא האיש שעמו נתמלא אבק והותש כח עשו וחזר לו אוף התם ויחלוש יהושע ולא ויהרוג, וכגוונא דהכא ויבא יעקב שלם אוף התם עלו לארעא קדישא בשלימו דברית מילה דקבלו דמל אותם יהושע כמה דאת אמר התהלך לפני והיה תמים, שלים, וכגוונא דהכא ותצא דינה אוף התם נפקו מגדרין דאורייתא לתרבות רעה, וכגוונא דהכא נחית לה חויה שכם החוי אוף התם נכתו לון יושבי חצור וסיסרא, וכגוונא דהכא שמעון ולוי עבדון דינא אוף התם ברק ודבורה מן השמים נלחמו, וכגוונא דהכא עאל לקרית ארבע עם יצחק אביו ומלך שם בארץ כנען ואוליף אורייתיה לבנוי ומסר ליוסף מסורות חכמה אוף הכא דוד אנה אעלה ויאמר חברונה ומלך דוד ושלמה ויתחכם מכל האדם ובנה מקדשא, וכגוונא דיתפתו שבטין וזבינו אחוהון וירד יהודה אוף הכא יתפתו אחר ע"ז וגלו, וכלא סימנא על מה דזמין למיתי עליהון ואיתערו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. עכ"ל.**

[ביאור: התעכבותו של יעקב בבית לבן כנגד גלות מצרים, וכמו ששם התעכב אצל לבן עד שנשלמו השבטים, כך כאן התעכבו ישראל במצרים עד שנשלמו לשיעור

ד. יעקב ברח מארם בלי ידיעת לבן, וכן במצרים, בני ישראל אמרו רק שהולכים דרך שלשת ימים לזבוח לה', ואחר כך ברחו ולא חזרו, כמ"ש ויוגד למלך מצרים כי ברח העם, וכמ"ש בתיקו"ז שבפורקנא קדמייתא (דהיינו ביציאת מצרים) נפקו במנוסה.

ה. בריחת יעקב נודעה ללבן ביום השלישי, וכן בריחת בני ישראל ממצרים נודעה לפרעה ביום השלישי לצאתם. שאז כתוב "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם".

ו. לבן השיג את יעקב ביום השביעי, וכן פרעה השיג את בני ישראל ביום השביעי לצאתם.

ז. יעקב ניצל בנס מהחלפת משכורתו עשרת מונים, לבן קיבל מכות בכולם על ידי האות י', וכן על ידי המקל שהיו בו ה' דברים [מקל, לבנה, לח, לוז, ערמון] כנגד האות ה', כמ"ש בתקוני ז"ח, וכן במצרים נעשו לישראל עשרה ניסים שהם עשרה מכות על ידי האות י' ועל ידי המטה שיש בו אות ה'.

ולשני הדברים הראשונים נראה שרמז בפירוש הריטב"א להגדה של פסח, שכתב: "שנאמר ארמי אובד אבי, רצה לאבד את אבי, כמ"ש המתרגם לבן ארמאה בעא לאובדא ית אבא, ולפיכך תלה לו הכתוב כאילו איבד. והשם יתברך ביטל עצתו ויצא משם יעקב במקנה לרוב כדכתיב ויפרוץ האיש מאד מאד, וכלל הדברים האלה הוא מה שעתיד ליארע לבנים, שיהיה הכל סימן לבנים, כדאיתא במדרש". ע"כ. ולכאורה כוונתו שגלות יעקב אצל לבן ויציאתו ברכוש גדול היתה סימן למה שיהיה לבנוי בגלות מצרים וביציאה ממנה.

ומה שכתב הגר"א "וכן כל המעשה למי שמדקדק", אין אתנו יודע עד מה. אך מצאתי בס"ד מקור קדמון לדברי הגר"א בספר לבנת הספיר לרבי דוד ב"ר יהודה החסיד (ממקובלי ספרד בזמן הראשונים) בפר' וישלח בפסוק "ואחר עד עתה", שביאר שם בארוכה שגלות יעקב אצל לבן

עד שנשלמו לשיעור שישים רבוא והיו ראויים לקבל את התורה.

ב. עשו בא למלחמה על יעקב בהיותו בדרך, והוא סימן לבניו שכשיהיו בדרך בצאתם ממצרים יבא עמלק (שהוא מזרעו של עשו) להלחם בהם.

ג. יעקב התיש את כוחו של שרו של עשו ולא הרגו, וכן במלחמת עמלק החליש יהושע את עמלק ולא הרגו לגמרי.

ד. כמו שנאמר על יעקב "ויבא יעקב שלם", כך ישראל באו שלמים לארץ הקודש, כיון שמל אותם יהושע לפני כניסתם לארץ (והנימול נקרא "שלם" כמ"ש הקב"ה לאברהם בציווי המילה "התהלך לפני והיה תמים", ותמים היינו שלם ללא מום).

ה. אחר ישיבתו של יעקב בארץ היה המעשה עם דינה כמ"ש ותצא דינה וגו', וכן ישראל אחרי שנחלו את הארץ יצאו חלקם מדרך התורה ועשו הרע בעיני ה'.

ו. שכם בן חמור החוי טימא את דינה, ומעשהו נמשל להכשת נחש, כי "חוי" מלשון "חויא", וכנגד זה יושבי חצור וסיסרא הכישו את ישראל והשתעבדו בהם.

ז. שמעון ולוי עשו דין ביושבי שכם והכו אותם, וכנגד זה ברק ודבורה הכו את סיסרא.

ח. אחרי שכם בא יעקב לקרית ארבע ומלך שם ולימד תורה לבניו ומסר ליוסף מסורות חכמה, וכנגד זה בא דוד לחברון ומלך שם, ושלמה בנו נתחכם מכל האדם ובנה את בית המקדש.

ט. כמו שהשבטים נתפתו ומכרו את יוסף, ויהודה ירד מגדולתו, כך ישראל נתפתו אחר ע"ז וגלו.

אוכלוסא שהיו ראויים לקבל את התורה. וכמו שכאן כשבא בדרך בא עשיו עליו, סימן הוא לבניו שכשיבואו בדרך יבא עליהם עמלק, שכתוב 'אשר קרך בדרך'. וכמו שכאן האיש שעמו נתמלא אבק והותש כח עשו וחזר לו, אף שם כתוב 'ויחלוש יהושע' ולא 'ויהרוג'. וכמו שכאן 'ויבא יעקב שלם' אף שם בני ישראל נכנסו לארץ הקדושה בשלימות של ברית מילה שקבלו ומל אותם יהושע, כמו שכתוב 'התהלך לפני והיה תמים' שלם. וכמו שכאן 'ותצא דינה', אף שם יצאו מגדרי התורה לתרבות רעה. וכמו שכאן ירד אליה נחש שהוא שכם החוי, אף שם נשכו אותם יושבי חצור וסיסרא. וכמו שכאן שמעון ולוי עשו דין אף שם ברק ודבורה 'מן השמים נלחמו'. וכמו שכאן יעקב נכנס לקרית ארבע עם יצחק אביו ומלך שם בארץ כנען ולימד תורתו לבניו ומסר ליוסף מסורות חכמה, אף כאן דוד 'אנה אעלה' 'ויאמר חברונה', ומלכו דוד ושלמה, ושלמה התחכם מכל האדם ובנה בית המקדש. וכמו שהתפתו השבטים ומכרו אחיהם 'וירד יהודה', אף כאן התפתו ישראל אחר עבודה זרה וגלו. והכל סימן על מה שעתיד לבא עליהם, והתעוררו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים].

הנה מנה כאן הלבנת הספיר כמה וכמה דברים שהיו עם יעקב והשבטים שהם כנגד מה שהיה עם ישראל במצרים ובמדבר וכניסתם לארץ ישראל, ואלו הם:

א. יעקב לא יצא מידו של לבן עד שנשלמו כל השבטים¹, וכן ישראל לא יצאו ממצרים

¹ כוונתו שבנימין כבר היה במעי אמו, כדמשמע בזוהר פ' ויצא קנ"ח ע"ב: "ואי תימא אמאי לא אזל ליה לארציה מיד אלא כל זמן דרחל לא מתעברא מבנימן אתעכב תמן, כיון דמטא זמנא דבנימן ערק ולא בעא רשותא, בגין דלא יתעכב תמן ויתחבר יעקב בכולהו שבטין באתרא דאצטריך". וכן איתא בילקו"ש אסתר רמז תתרנ"ד שרחל היתה מעוברת מבנימן בזמן שהשתחו לעשו, וכן משמע בת"י פ' וישלח (לב, כה) ובפדר"א

פל"ו. וידוע הקושיא שלפי זה היתה מעוברת מבנימן זמן רב מאוד, ועיין מה שכתב בזה בניצוצי זוהר שם.

מלוז של שדרה א"ל מנין אתה יודע א"ל איתיתיה לידי ואנא מודע לך, טחנו ברחים ולא נטחן, שרפו באש ולא נשרף, נתנו במים ולא נמחה, נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא חסר כלום".

ומש"כ הגר"א שעצם הלוז לא טעם מעץ הדעת, זהו כמ"ש הב"י או"ח סי' ש' בשם השבה"ל "אבר יש באדם ונסכו שמו ואינו נהנה באכילה אלא במוצאי שבת", ובאליהו רבה שם כתב בשם המטה משה שהוא עצם הלוז, וז"ל: "במטה משה כתב לוז שמיה וממנו נתהוה האדם בעצם הטיפה, וכאשר ימות האדם העצם זה אינו נימוח, ואפילו יכניסו באש אינו נשרף, וברחיים אינו נטחן, בפטיש אינו מתפוצץ, וממנו יחיה האדם לעת התחייה, והוא המקבל עונג ועונש אחר מיתת האדם, ועצם הזה שרשו ועיקרו מעצם השמים", (ומקורו בציוני כאן), ושם סק"ג כתב הא"ר שלכן עצם זה אינו נפסד משום שלא נהנה מעץ הדעת, כי אכילת עץ הדעת לא היתה במוצ"ש, וכ"כ בחנוכת התורה ליקוטים אות ר"ט.

(ובמאמר שבתות ה' להרמ"ע מפאנו כתב דעצם הלוז נהנית גם מסעודות שבת ויו"ט, ואתא לאפוקי רק סעודות של חול, ורבותא קמ"ל דאפילו סעודה רביעית חשיבא סעודת מצוה).

וידוע שהאדם הוא "עולם קטן" והעולם הוא "אדם גדול", דהיינו שאברי האדם הם כנגד כל חלקי העולם, והאדם במעשיו משפיע על כל הברואים כיון שכולם מכוונים כנגדו, ולכן ע"י שחטא אדם הראשון בעץ הדעת נהפך כל העולם להיות מעורב מטוב ורע, חוץ מהמקום שהוא מכוון כנגד עצם הלוז שנשאר טוב לגמרי, ומקום זה הוא העיר לוז שאין רשות לאויב ולמלאך המות לעבור בה, כדתיא בסוטה מ"ו ע"ב "היא לוז שצובעין בה תכלת היא לוז שבא סנחריב ולא בלבלה נבוכדנצר ולא החריבה ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה אלא זקנים

עוד השוואה בין לבן למצרים ראיתי בספר זאב יטרף (שמות עמ' עט), שכתב שכמו שלבן היה מכשף גדול כמ"ש בזוהר בראשית דף קס"ד ע"ב "ולבן חרשא דכל חרשין דעלמא הוה" (ושם קס"ו ע"ב: "לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוה ב"נ דישתזיב מניה דהוא הוה חרש בחרשין ורב בקוסמין ואבוי דבעור הוה ובעור אבוי דבלעם דכתיב בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם בחרשין וקוסמין יתיר מכלהו ועם כל דא לא יכיל ביעקב, ובעא לאובדא ליעקב בכמה זיינין הדא הוא דכתיב ארמי אובד אבי"), כך מצרים היתה מלאה כשפים כמ"ש בקידושין מ"ט ע"ב עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים וכו', ועי' מנחות פ"ה ע"א תבן אתה מכניס לעפריים וכו'.

ג) ביאור דברי הגר"א על עצם הלוז שלא טעמה מעץ הדעת

וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל וְאוֹלָם לֹז שֵׁם הָעִיר לְרֵאשֶׁנָּה (כח, יט)

כתב רבינו הגר"א ביהל אור תרומה קנ"ב ע"א:

"והלוז של אדם לא טעים מעץ הדעת טוב ורע ולכן נשאר בסטרא דטוב, וכן בארץ, וכן בעופות החול לפי שכולן כלולין באדם, וכן אליהו, ונקרא בתואל על שם בית אל שהוא לוז".

וביאור דבריו הוא שלפני שאכל אדם הראשון מעץ הדעת היה כולו טוב ללא רע, וכשאכל מעץ הדעת טוב ורע נהנו כל אבריו מאכילה זו חוץ מעצם הלוז שלו, ולכן כל אבריו נעשו מעורבים מטוב ורע, חוץ מעצם הלוז שנשארה לגמרי בצד הטוב.

וענינו של עצם הלוז מבואר בב"ר כ"ח ג', דאיתא שם: "אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא א"ל מהיכן הקדוש ברוך הוא מציץ את האדם לעתיד לבא, א"ל

אמר לא כך הוא ואנא הוית בכרכי הים
ושמענא דהוו קראן לההוא גרמא דשדרה
ההוא דאשתאר בקברא מכל גופא, בתואל
רמאה, שאלית עליה אמרו דהוא כרישא
דחויא דאיהו רמאה, וההוא גרמא הוא
רמאה מכל שאר גרמי, דתאנא אר"ש ההוא
גרמא למה אשתאר בקיומא יתיר מכל שאר
גרמי משום דאיהו רמאה ולית סביל טעמא
דמזונא דבני נשא כשאר גרמי ובגיני כך
הוא תקיף מכל גרמי והוא ליהוי עקרא
דגופא אתבני מניה, וביאר הגר"א שהוא
מלשון "בית אל", לפי שהוא מכוון כנגד
העיר לוז שהיא בית אל, כנ"ל.

ויש להביא עוד בזה דברים נפלאים שכתב
רבינו בפ' ההיכלות, והובא בסוף ספר קול
אליהו, וז"ל:

"טעם למה נימנית ישראל לבית
אבותם ואומות העולם להיפוך
שנאסרו להם עריות שמצד אם לבד,
הוא כמ"ש אביו מזריע לובן ומשם
העצמות כו' ואמו מזרעת אודם ומשם
הבשר והגידים, והנה במות האדם אז
תחילה כלה ונכזב הגוף שהוא העור
והגידים והבשר ואח"כ נשארו
העצמות, לזמן רב גם העצמות
נרקבים, ועכ"פ נשאר בו עצם אחד
שהוא הלז שממנו קם בתחיה, והוא
אינו נרקב לעולם, והוא כולל כל
העצמות והאיברים של הגוף שנכללו
בטיפה של האב, ולכן קם ממנו
בתחיה, ונמצא שחלקו של האב קיים
לעולם בבן ולכן מתייחס אחריו,
משא"כ אומות העולם שאין להם
תחיה לעתיד לבא, כי כח האב אין
נכלל בו בכח כל כך, והעיקר בו כח
האם לבד שהוא כלה בטבעו.

והטעם כי עיקר המיתה היה על ידי
חווה שנתפתתה אחר עצת הנחש ועל
ידו גרמה מיתה גם לאדם, ומכל
מקום נשאר כוחו קיים לעד והוא
העצם שנשאר שבא מכח הזכר, ועל

שבה בזמן שדעתן קצה עליהן יוצאין חוץ
לחומה והן מתים", וכן הוא בב"ר כאן (ס"ט
ח').

ומה שכתב הגר"א "וכן בעופות החול",
כוונתו שכמו כן כל העופות מכוונים כנגד
קומת האדם, כל עוף כנגד אבר אחר,
והעוף חול הוא כנגד עצם הלז וגם הוא לא
אכל מעץ הדעת ולכן אינו מת, וכמ"ש בב"ר
י"ט ו' שחווה האכילה מעץ הדעת גם את כל
הבהמות והחיות והעופות, ו"הכל שמעו לה
חוץ מעוף אחד ושמו חול, הה"ד וכחול
ארבה ימים, דבי רבי ינאי אמרי אלף שנה
הוא חי, ובסוף אלף שנה אש יוצאה מקנו
ושורפתו, ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל
אברים וחי, ר' יודן בר"ש אומר אלף שנים
חי ולבסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו
מתמרטין ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל
אברים", (אמנם בסנהדרין ק"ח ע"ב איתא
שנח בירך אותו שלא ימות משום שלא רצה
להטריחו לתת לו מזונות, ולכאורה הם
מדרשים חלוקים, והעיר ע"ז המהרש"א
שם).

ומש"כ הגר"א "וכן אליהו" כוונתו שאדם
הראשון כלל בשיעור קומה שלו את כל
הנשמות של כל הדורות שיהיו, וכשנגזרה
עליו מיתה נגזרה גם על כל הנשמות שהיו
בתוכו, כי כולם היו בתוך האיברים שנהנו
מעץ הדעת ולכן גם אלו שלא חטאו כלל כל
ימיהם הוצרכו למות בעטיו של נחש כדי
להפריד מהם את זוהמת הרע של עץ
הדעת, אך נשמתו של אליהו הנביא היתה
מעצם הלז שלא נהנתה מעץ הדעת ולכן
אליהו לא מת.

והנה הגר"א כתב כן רק על אליהו הנביא,
אך לכאורה כן צריך לומר על כל אלו
שנכנסו חיים לגן עדן, כמו סרח בת אשר
ועבד מלך הכושי וריב"ל, שנשמותיהן היו
מעצם הלז ולא נגזרה עליהם מיתה כלל.

ומש"כ הגר"א שעצם זה נקרא בתואל,
מקורו בזוהר תולדות קל"ז ע"א: "רב הונא

והדברים מבוארים יותר בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) ששם נכתב: "רבי יוסי אומר מנין אנו למדין שבעת ימי המשנה, מיעקב אבינו, כשנשא את לאה עשה שבועת ימי המשנה, שנאמר (בראשית כט, כז) מלא שבוע זאת. ונאספו כל אנשי המקום לגמל חסד עם יעקב, שנאמר (שם, כב) ונאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משנה" [וכעין זה כתוב באבות דרבי נתן (נוסח ב פרק א): "מכאן אמרו זב ז', זבה ז', נדה ז', מצורע ז', טמא מת ז', אכל ז', משתה ז'. וכו'. משתה ז' מנין שנאמר מלא שבוע זאת וגו' (שם כט, כז)", ובפסיקתא (כאן)]. נמצא מדברי חז"ל, שתקנת שבעת ימי המשתה קדומה היא ונהגה כבר מזמן יעקב אבינו [אמנם מהירושלמי משמע שזהו תקנת משה רבינו].

והנה בגמרא (כתובות ז, ב) איתא: "גופא, אמר רב נחמן, אמר לי הונא בר נתן, תנא מנין לברכת חתנים בעשרה, שנאמר (רות ד, ב): ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו. ורבי אבהו אמר מהכא (תהלים סח, כז): במקהלות ברכו אלהים מִמְקוֹר יִשְׂרָאֵל".

ובתוס' (ד"ה במקהלות) העירו שמלשון הפסוק "במקהלות" משמע שצריך עשרים אנשים, שהם שני קהלים, שכל קהל יש בו

ידו נתקן גם כח האם כמ"ש זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם, שהיא נכללת לעולם בדכורא, ואין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש, ולכן לעתיד לבא בתחית המתים בתחילה נבנים העצמות ואח"כ הגידים והבשר והעור, כמ"ש ביחזקאל (ל"ו ה') כה אמר ה' לעצמות האלה הנה אנכי מביא בכם רוח וחייתם, ואח"כ ונתתי עליהם גידים והעליתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור כו".

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה מהגאון רבי בניהו כהן שליט"א פרשת ויצא

(ד) בדיני שבע ברכות

א לאחר שלבן רימה כדרכו את יעקב ונתן לו את לאה בתו במקום את רחל, ויעקב גילה את התרמית בבוקר יום חתונתו, כתוב בפרשה (בראשית כט, כז) שלבן אמר ליעקב: "מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבוע שנים אחרות".

וברש"י על אתר כתב: "מלא שבוע זאת - דבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של זאת, והן שבעת ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן (א, ז, דף ו, א)". וכוונתו שבתלמוד הירושלמי למדו מפסוק שימי משתה של חתן וכלה הם שבעה ימים.

משבע ברכות של נישואין, במה דברים אמורים כשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות, אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין, והוא שיהיו עשרה וחתנים מן המנין". ומבואר מדבריו שעיקר הנקודה של פנים חדשות היינו שהם לא שמעו את ברכת הנישואין בשעת הנישואין.

אבל תוס' (כתובות ז, ב ד"ה והוא) כתבו: "אומר ר"י דפנים חדשות אין קורא אלא בבני אדם שמרבים בשבילם השמחה יותר. ושבת דחשבינן פנים חדשות דאמרין באגדה מזמור שיר ליום השבת אמר הקדוש ברוך הוא פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה, התם נמי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה".

ומחלוקת זו הובאה להלכה. השולחן ערוך (אבן העזר סב, ז) העתיק את לשון הרמב"ם כמעט כצורתה. ומאידך בסעיף ח כתב השולחן ערוך: "יש אומרים שאינם נקראים פנים חדשות אלא אם כן הם בני אדם שמרבים בשבילם; ויש אומרים דשבת ויום טוב ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית, אבל לא בסעודה שלישית, וכן פשט המנהג". ומוסיף הרמ"א:

עשרה. ומתמצים התוס' שאין סברא לחלק בין עשרה לעשרים. וצריך ביאור מה היה קשה לתוס' מעיקרא, מהיכי תיתי שיצטרכו עשרים לברכת חתנים.

ובאמת שעיקר הדבר צריך ביאור, מפני מה ברכת חתנים צריכה עשרה, והלא אין היא דבר שבקדושה, כמו קדיש וקדושה, שלגביהם מבואר בגמרא (מגילה כג, ב) שדבר שבקדושה לא נאמר בפחות מעשרה.

ובערוך השולחן (אבן העזר סב, יא) כתב: "ואף על גב דלאו דבר שבקדושה הוא כקדיש וקדושה שלא יתאמרו בפחות מעשרה מכל מקום כיון דאומרים שהכל ברא לכבודו לכבוד הנאספים ומזכירין בניין ירושלים אין מדרך הכבוד להזכירם בפחות מעשרה [עיין מגילה (כג, ב)]." ודבריו לא מעלים ארוכה, שהיכן מצינו עוד ברכה כעין זו שצריכה עשרה. וכי ברכת המזון שנזכר בה בנין ירושלים צריכה עשרה.

ב. בהמשך הגמרא (כתובות שם) בדיני שבע ברכות איתא: "תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות". ונחלקו רבותינו הראשונים בביאור הכ דינא דפנים חדשות. הרמב"ם (ברכות ב, י) כתב: "ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה

חדשות. משום שהחיוב הוא על הסעודה,
 וכל שנהיה ריבוי שמחה בסעודה, שייר
 לברך שבע ברכות; משא"כ לפי הרמב"ם
 שזהו חיוב המתחיל מאותו פנים חדשות,
 מה שייר לומר ששבת תיחשב פנים חדשות
 [וכתב שם עוד נפק"מ האם פנים חדשות
 פחות מבן י"ג יכול להצטרף. שלפי הרמב"ם
 אינו יכול ולפי התוס' אפשר. ולא הבנתי
 כוונתו, שהרי התוס' הצריכו שיהיה אדם
 חשוב שמרבים בשבילו, וקצת דוחק לומר
 שבשביל קטן יוסיפו תבשילין. ובעיקר
 חקירה זו, יעויין באוצר הפוסקים (סעיף קטן
 מ, אות ב) שדקדקו מדעת הרמב"ם להיפך.
 וכן הוא בחתם סופר (כתובות ז, א ד"ה
 במקהלות). ובשו"ת יביע אמר (ח"ג סימן יא
 אות י) האריך בענין זה. ואין כאן מקומו].

אלא שדברי הקהילות יעקב גם כן לא
 נהירים לי, מהו שורש החיוב לבני הסעודה
 לברך ברכות אלו, מאיזה חיוב הם התחייבו
 בזה.

ועוד צריך ביאור הא דאיתא בברייתא (ריש
 מסכת כלה): "כלה בלא ברכה אסורה
 לבעלה כנדה". ונחלקו רבותינו הראשונים
 על איזה ברכה מדברת הברייתא. דעת
 רש"י (כתובות ז, ב ד"ה ואסר), ותוס' (שם
 ד"ה רבי) סוברים שאף כשעשה נישואין, כל
 שלא בירך את הברכות, הרי הכלה עליו

"ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות
 בסעודה ג', ואפשר משום דרגילים לבא
 פנים חדשות; ויש אומרים מטעם דרגילין
 לדרוש, והדרשה הוי כפנים חדשות".

וצריך ביאור מהו ענין זה של פנים חדשות,
 כלומר, מפני מה מברכים ברכת חתנים רק
 אם יש פנים חדשות. ועוד יש להתבונן במה
 נחלקו הרמב"ם והתוס', למה הרמב"ם תלה
 את עיקר הדבר בשמיעת הברכות בשעת
 הנישואין, ותוס' תלו את הדין באדם
 שמרבים בשבילו.

ג. הקהילות יעקב (כתובות סימן ו) ביאר
 את מחלוקת הרמב"ם והתוס' שהיא תלויה
 בחקירה מהו הטעם שצריך פנים חדשות,
 האם זהו משום שאותם ברכות הם חיוב על
 הנמצאים בסעודה, או שעיקר החיוב נובע
 מאותו אדם שהוא פנים חדשות שכלפיו
 נחשבת סעודה זו כסעודה ראשונה, וחיובו
 בברכות גורם לברכה לכל המסובים.

ורצה לומר שהרמב"ם סבר כמו הצד השני,
 שעיקר החיוב נובע מאותו אדם שלא שמע
 את הברכות, ועל כן תלה ענין זה בשמיעת
 הברכות; ואילו תוס' נקטו שעיקר החיוב
 נובע מאותם המסובים, ועל כן תלו את
 הענין באנשים שמרבים בשבילם בסעודה.
 והוסיף הקהילות יעקב, שלפי הבנת התוס'
 שייר לומר את הדין ששבת נחשבת פנים

הכוס [וזזהו הטעם שעד שנה אפשר לברך שבע ברכות, אלא שכיום ערבה כל שמחה ואין מברכים לאחר שבעה ימים, כמבואר בערוך השולחן (שם, מב)].

וממילא חיוב הברכות הוא כפול, הן על החתן מדין מעשה הנישואין שצריך להיות בשמחה; והן על המסובים מצד שמחת המצוה הנשגבה הזו של בניית בית בישראל, ויצירת שותפות עם הקב"ה בתחתונים, ותיקון חטאו של אדם הראשון, כמו שהאריכו המקובלים (שער טעמי המצוות פרשת בראשית, עמוד לז ועוד מקומות רבים).

וכעין זה מצאנו במצות שמחת בית השואבה, שברמב"ם (לולב ח, יב) מבואר שהיא מגיעה מחג הסוכות שהוא זמן שמחתנו; ומאידך ריבוי השמחה היה גם בגלל מצות ניסוך המים וריבוי העם המתקבצים לבית המקדש, שעל כן נקראת שמחה זו בשם "בית השואבה" [ויעוין בביאור רי"פ פערלא על ספר המצוות לרס"ג (מילואים סימן ה, דף רלג) שדקדק גם מכך שבהלכות ניסוך המים (תמידין ומוספין פרק י) לא הזכיר שום מצות שמחה. ויעוין שם שהאריך בזה. וכן העיר הדברות משה (כתובות סימן ח ענף א) על

כנידה מדרבנן; ואילו התרומת הדשן (פסקים סימן קמ) הביא מכמה ראשונים שחולקים על זה ומבארים שכוונת הבריייתא היא שכלה בלא נישואין אסורה לבעלה, וקוראת הבריייתא לנישואין בשם ברכה, כיון שמברכים בשעת הנישואין [ויעוין בבית שמואל (אבן העזר (נה, א) שהביא מחלוקת זו].

ושיטת רש"י ותוס' צריכה ביאור, היכן מצינו שברכות מעכבות. וכי מי שלא בירך על שחיטה או על הפרשת תרומות ומעשרות אין המעשה חל. ועוד קשה מה ענין חומרת ברכות אלו, כלומר אף אם נרצה להתעקש ולומר שברכות אלו שונות משאר דברים, יקשה מפני מה החמירו חכמים כל כך בברכות אלו.

ד. והנראה לומר שיסוד חיוב הברכות נתקן בגלל שמצות הנישואין צריכה להיות בשמחה. השמחה היא כפולה, גם מצד המעלות הגדולות שיש בנישואין, כמבואר בריש מסכת ברכות (ו, ב) ובגמרא ביבמות (סב, ב) ובפתיחת הטור (אבן העזר סימן א); וגם מצד מצות "ושמח את אשתו". כלומר שמצות "ושמח את אשתו" מחייבת את הבעל להיות עם אשתו בשמחה, ובעיקר בשנה ראשונה. ועל כן תיקנו חכמים שכחלק מאותה שמחה, יאמרו ברכות על

מודה לזה, כיון שהחתן נחשב שם חתן בגלל יחודו של היום, ואתי שפיר דברי השולחן ערוך שפסק גם את הרמב"ם וגם את הדין ששבת נקראת פנים חדשות].

ולפי דברים אלו אפשר ליישב את שיטת רש"י ותוס' שסבירא להו שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנידה, לפי שרבנן החשיבו את חיסרון הברכות והוראת השמחה כחיסרון במעשה הנישואין עצמו, ועל כן נחשבת האשה כנדה מדרבנן [ועיקר יסוד זה בשיטת רש"י ותוס' מבואר בדברות משה (כתובות סימן ח)].

***

בס"ד

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א בעל מח"ס צוף הרים (ה) גניבת התרפים

ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה (לא יט), עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה (שם לב)

המפרשים נחלקו למה אמר יעקב שמי שגנב את התרפים לא יחיה, ומאיזה טעם יש לחייבו מיתה: יש מן הראשונים (עי' ר"א בן הרמב"ם וספורנו ועוד) שכתבו שהוא מדין עובד ע"ז שחייב מיתה, כיון שסבר יעקב שאחד מהעבדים שלו גנב את התרפים בשביל לעבדם. ויש ראשונים שפירשו (הר"ח פלטיאל ופענח רזא וכ"כ באוה"ח ומש"ח ועוד) שהגונב חייב מיתה משום איסור גניבה, וכדין בן נח שגנב ממון חייב מיתה.

הרמב"ם. ובעמק ברכה (עמ' קט) כתב כעין דברינו שהיו שני חלקים לשמחה].

והשתא דאתינן להכי, מובן היטב מפני מה תיקנו חכמים ברכת חתנים בעשרה, לפי שריבוי הקהל מביא את השמחה; ועל כן היה לתוס' הוה אמינא שיצטרכו עשרים אנשים לברכות אלו, שכן ריבוי אנשים מגדיל את השמחה, ועל זה כתבו התוס' שלא מצינו בשום מקום חילוק בין עשרה לעשרים, ועל כן לא צריך עשרים.

ולפי זה אפשר לומר, שהגמרא הצריכה פנים חדשות, משום שברכות אלו צריכות להיאמר רק כשיש לחתן **שם חתן** [וזוהו הסיבה בחילוק הגמרא בין בחור לאלמן ובין בתולה לאלמנה]. וממילא סבר הרמב"ם ששם חתן נהיה כשיש פנים חדשות שלא שמעו את הברכה בשעת הנישואין, שאז ברכות אלו הם הראשונות עבורם; אמנם התוס' סברו ששם חתן נהיה על ידי פנים חדשות בגלל השמחה, כלומר שהשמחה גורמת שיהיה לחתן שם חתן, משום שהשמחה שנוצרת מחמת הנישואין מראה שיש לחתן שם חתן. ועל כן צריך הפנים חדשות להיות אחד שמרבים בשמחה עבורו, ועל כן שייך לומר ששבת תיחשב כפנים חדשות, ושייך שאף סעודה שלישית תיחשב פנים חדשות [ואפשר שהרמב"ם

וי"ל שיש חילוק בין כלאי הכרם לשאר איסוה"נ, דדוקא איסוה"נ שדינם בשריפה כגון כלאי הכרם, הרי זה כמבוער כבר ומותר משום גזל, משא"כ בשאר איסוה"נ שאינם חייבים שריפה, יש בו משום גזל (ושו"ר שדן בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קסה ע"ש). ומעתה שפיר דקדק השבו"י שעבודה זרה לא זו בלבד שאסורה בהנאה אלא גם טעונה שריפה, ולכן מותרת משום גזל ודו"ק.

ועכ"פ לפי דברי השבו"י אינו מובן למה גזר יעקב את דינו של הגנב למיתה, והרי אין איסור גניבה בעבודה זרה, וצ"ל שהשבו"י מפרש כמו הפירוש הראשון, שיעקב חשב שהגנב רוצה לעבוד את התרפים ולכן גזר את דינו למות.

אכן דינו של השבו"י אינו מוסכם, דהנה בשו"ע (או"ח תקפו ס"ג) כתב שאם תקע בשופר של עבודת כוכבים של ישראל לא יצא, שאינה בטלה עולמית וכתותי מיכתת שעוריה; אבל בע"ז של גוי יצא בדיעבד, והוא שלא נתכוין לזכות בו, אבל אם נתכוין לזכות בו, לא יצא דהוה ליה ע"ז של ישראל.

והקשה הב"ח למה אם נתכון הישראל לזכות בו הרי"ז כשלו והרי הוא גזל בידו ועדיין שייך לגוי, והמ"א כתב ליישב שאע"פ שהשופר גזול ביד הישראל, מכ"מ כיון שנתחייב עליו באחריות הרי"ז כשלו ואין לה בטלה עולמית ע"ש. והשבו"י תירץ ע"פ דרכו שאין איסור גזל בעבודה זרה כיון שאסורה בהנאה וצריך לאבדה מן העולם והרי היא הפקר.

ומבואר שהב"ח והמ"א נקטו בפשיטות שהגזל עבודה זרה מן הגוי חייב להשיבה לבעליה ואינה שלו, ושלא כדעת השבו"י. ומה שטען השבו"י שאיסוה"נ הם כהפקר ואין בהם משום גזל, י"ל דסברי שדוקא לישראל יש איסור ליהנות מעבודה זרה, אבל גוי אינו מצווה אלא שלא לעבוד ע"ז אך מותר ליהנות ממנו, וכמו שכתב המנ"ח

ויש להקשות על הפירוש השני שחיובו מדין גזל, דא"כ כיצד הותר באמת לרחל לגנוב את התרפים, והרי בן נח הוזהר על הגזל, ולכאורה מוכח שלא שייך איסור גניבה בתרפים, מאיזה טעם שיהיה, וא"כ למה אמר יעקב שמי שימצא גונב את התרפים יהרג מדין גנב.

וביותר יש להקשות על המשך הפסוק "ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם", ומשמע שאילו ידע יעקב שרחל גנבה אותם לא היה פוסק את דינה למיתה, וצ"ב וכי משוא פנים יש בדבר, ולמה ישא פנים לרחל אם נתחייבה מיתה בגניבה זו. ובארבנאל כתב שאילו ידע שרחל גנבה את התרפים לא היה אומר כן כיון שודאי נתכונה לשם שמים, וצ"ב מה יועיל כוונה זו לפוטרה מאיסור גניבה.

ואכן יש לעיין בטעם הדבר שרחל גנבה את התרפים ולא חששה לאיסור גניבה. ומצינו בזה שני דרכים:

בשבות יעקב (ח"ג סי' לח) כתב לייסד שלא שייך איסור גניבה בעבודה זרה, כיון שעבודה זרה אסורה בהנאה, וצריך לבערו כדכתיב ואשריהם תשרפון באש, ממילא הוא הפקר לכל וכל אדם רשאי ליטלו, וכתב שרחל תוכיח שגנבה את התרפים, ובודאי לא לקחתם באופן גזל וגניבה, אלא משום שע"ז היא הפקר לכל וכנ"ל עכת"ד.

ויש לדקדק בדבריו, למה הוצרך להוסיף שצריך לבערו כדכתיב ואשריהם תשרפון באש, ולא סגי ליה בטעם הראשון שעבודה זרה אסורה בהנאה. ובפשטות י"ל דאה"נ ולרבותא קאמר שיש ב' טעמים להתיר את גניבתו.

אך אפשר דדוקא קאמר, דהנה בתוספתא (כלאים ריש פ"ה) איתא "כלאי הכרם מותרים משום גזל", ומבואר שאיסורי הנאה מותר לגזלם. ומאידך בתוספתא (ב"ק פ"ז ה"א) איתא "למעלה מהן גונב את האסורין בהנייה שפטור מלשלם" ומשמע שהוא רק פטור מתשלומין אבל יש בו איסור גזילה.

אלא כלפי ישראל אבל גוי אין לנו חיוב להפרישו מאיסור, וכמ"ש להדיא הש"ך (יו"ד קנא סק"ו) ע"ש, ולכן יש בו איסור גניבה, ולפי"ז הדק"ל כיצד הותר לרחל לגנוב את התרפים.

אך יתכן שגם הב"ח והמ"א מודים ליסוד דברי האחרונים שמותר לגנוב בשביל לאפרושי מאיסורא (ואף שאין חיוב להפרישו מאיסור וכמ"ש הש"ך, מכ"מ רשאי לעשות כן), אלא שכל ההיתר הוא דוקא אם גונב מהגוי לצורך כל בשביל להפרישו מאיסור ע"ז, אבל אם גונב את הע"ז מהגוי לצורך אחר הרי"ז גנב וחייב לשלם. ולכן הקשו על דברי השו"ע דהגונב שופר מגוי בשביל לתקוע בו לא יצא יד"ח, דמאחר שגנב בשביל לתקוע בו ולא בשביל להפריש את הגוי מאיסור, נמצא שלא זכה בו כלל.

ומעתה יש ליישב מה שהקשינו מתחילה, דממנ"פ אם יש איסור גניבה בתרפים איך גנבה אותם רחל, ואם אין בו איסור גניבה למה אמר יעקב שהגנב לא יחיה.

ולפי דברינו ניחא, כי יעקב אבינו חשב שאחד מהעבדים גנב את התרפים בשביל לעבדו או בשביל למכרו וליהנות מדמיו, וכיון שהגניבה לא היתה בשביל לאפרושי מאיסורא לכן עובר על איסור גניבה, ולכן אמר שמי שימצא הגניבה בידו לא יחיה.

אבל רחל עצמה גנבה את התרפים בשביל להפריש את אביה מעבודה זרה וכמו שפרש"י, ולכן לא עברה על איסור גזל. וזהו מה שכתב האברבנאל שאילו ידע יעקב שרחל גנבתם לא היה אומר שלא תחיה, כיון שנתכוונה לשם שמים, והיינו שכיון שנתכוונה להציל את אביה מאיסור אין כאן איסור גניבה כלל.

עוד יש לפרש עד"ז, דלכאורה יל"ע כיצד סברה רחל להפריש את אביה מעבודה זרה ע"י גניבת התרפים, והרי בידו לעשות לעצמו תרפים חדשים ומה הועילה

(מצוה תכח ה) בפשיטות ע"ש, ולכן ע"ז של גוי אינה הפקר ויש בה איסור גזילה.

והטענה השניה של השב"י שיש מצוה לבעיר ע"ז כדכתיב ואשריהם תשרפון באש, והיינו שמטעם זה נחשב כהפקר, יש ליישב בדעת הב"ח ומ"א ע"פ מה שכתב הרמב"ם (ע"ז פ"ז ה"א) וז"ל "מצות עשה היא לאבד ע"ז ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה וכו', ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצו, אבל בחוץ לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה, אלא כל מקום שנכבש אותו נאבד כל ע"ז שבו" וכו'.

ונמצא שדוקא בארץ ישראל (כשהיא כבושה תחת ידינו) יש מצוה לשרוף את העבודה זרה של הגויים, אבל בחו"ל אין אנו צריכים לרדוף אחריה ולאבדה, ולכן נקטו הנך פוסקים שיש איסור גזילה בע"ז של גוי וכנ"ל. ועי' בשו"מ (מהדו"ג ח"א סי' קנד).

דרך נוספת בטעם שהיה מותר לרחל לגנוב את התרפים, מצינו בשו"ת אבנ"ז (יו"ד סי' קכא), שהוא משום שכוונתה היתה להציל את אביה מלעבוד ע"ז, וכמו שפרש"י כאן, ולכן אין בו איסור גניבה כיון שעשתה כן לאפרושי מאיסורא. וכן כתב בשו"ת בית יצחק (אה"ע ח"א סי' טז אות ד, וע"ש במפתחות שבסוף ח"ב סי' א אות ד) שמותר לגנוב מחבירו בשביל להצילו מאיסור, והוכיח כן מרחל אמנו שגנבה את התרפים כדי להציל את אביה מאיסור וכנ"ל.

וכתב האבנ"ז שלפי דבריו מיושב קושיית הפוסקים הנ"ל, למה אם גזל שופר של ע"ז מגוי ותקע בו לא יצא, והרי הוא גזול בידו ועדיין שייך לנכרי. ולהנ"ל ניחא שכיון שיש מצוה לאפרושי מאיסורא, אין בו איסור גזל כלל וזכה בו הישראל, עכ"ד.

ולכאורה מדברי הב"ח והמ"א שלא תירצו כן, מוכח שחולקים על יסוד זה, וסוברים שאין לנו לגנוב עבודה זרה מיד הגוי בשביל לאפרושי מאיסורא, משום דאין דין ערבות

ויעקב אבינו סבר כשיטת הרשב"א שמת גוי מותר בהנאה, ולכן היו התרפים של לבן ואסור לגנוב ממנו (ונראה עוד דבזה נחלקו שאול המלך ודוד המלך בסנהדרין יט ב אם היו הערלות של הפלשתים שוים פרוטה משום דחזיין לשונרי ע"ש, דשאול סבר כדעת הרשב"א שמת גוי אסור בהנאה ולכן אינם ראויים לשונרי, ודוד סבר כשיטת התוס').

***

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

פרשת ויצא

(ו) מצות כיבוד אב ואם בבן נח ומעשה אליפז

וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבק (כט, יא)

וברש"י, לפי שבא בידים ריקניות וכו' לפי שרדף אליפז בן עשיו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק, משך ידו, אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת. והמשמעות לכאורה דמשום מצות כיבוד אב אתי עליה, [דלהכי אהני מה דעני חשוב כמת ונתקיים מצותו]. וצ"ע היכן נצטוה על כיבוד אב שיצטרך לחוש לכבודו.

ובאמת ברש"י סוף פ' תולדות (כח, ט) כ' בתו"ד, ולמדנו מכאן שנטמן יעקב בבית עבר י"ד שנה בהליכתו לבית לבן ללמוד תורה ממנו, ולא נענש עליהם בזכות התורה, ולא פירש ממנו יוסף אלא כ"ב שנה. ומקורו במגילה טז, ב אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש וכו'.

במעשיה. וי"ל שחשבה רחל שבראות אביה שהתרפים נגנבו, יפרוש מיד מעבודתם, שכיון שלא הועילה להציל את עצמה בודאי אין בה ממש, וכסברת ריש לקיש (ע"ז מא ב) לגבי ע"ז שנשתברה מאליה דמסתמא בטולי מבטיל לה, מימר אמר איהי נפשה לא אצלה לההוא גברא מצלה ליה.

אך לבסוף הוברר שלא כן היה, ולבן נשאר דבק בעבודה זרה, ואמר ליעקב למה גנבת את 'אלוהי', הרי שעדיין המשיך לעבוד את התרפים. ושמא הוא כסברת הגמ' (שם מג א), לגבי המוצא ע"ז בשוק שאינו יכול לסמוך שהמאבד ביטלו, משום דמימר אמר אי גוי משכח לה מפלח פלח לה, אי ישראל משכח לה איידי דדמיה יקרין מזבין לה לגוי ופלח לה).

ולכן אמר יעקב שמי שגנב את התרפים לא יחיה, משום שכל ההיתר לגנוב עבודה זרה הוא בשביל לאפרושי מאיסורא, וכאן הא חזינן שאינו מועיל להצילו מאיסור, ובהכרח שלא היה כוונת הגונב להצילו מאיסור ע"ז. אך אילו ידע שרחל גנבתם היה יודע שהיא ודאי נתכוונה להצילו מאיסור, וחשבה לתומה שיועיל להפרישו מעבודה זרה וכנ"ל.

וע"ד דרוש י"ל עוד, דהנה בפרקי דר"א (פרק לו) איתא, ומה הן התרפים, שוחטין אדם בכור, ומולקין את ראשו ומולחים אותו במלח ובשמן, וכותבין על ציץ זהב שם רוח טמאה ומניחין אותו תחת לשונו, ונותנין אותו בקיר, ומדליקין נרות לפניו ומשתחוים לו, והוא מדבר עמהם כו' ע"כ.

והנה המל"מ (אבל פי"ד הכ"א) הביא מחלוקת ראשונים האם מת גוי מותר בהנאה, שיטת התוס' שדוקא מת ישראל אסור בהנאה אבל מת גוי מותר בהנאה, ושיטת הרשב"א שגם גוי אסור בהנאה. וי"ל שרחל סברה כשיטת הרשב"א שמת גוי אסור בהנאה, ולכן לא זכה לבן מעולם בתרפים כיון שאותו בכור מת אסור בהנאה,

משום דעת האנושי אלא משום חוקי התורה.

והנה בקידושין לא, א אמרו גבי עובדא דדמא בן נתינה, ומה מי שאינו מצוה ועושה כך המצוה ועושה על אחת כמה וכמה, ע"כ, ומשמע דאין בני נח מצווין בכיבוד אב, ובפשטות י"ל דהיינו אף שהם מחויבין בכיבוד או"א מצד מה שהדעת האנושי מחייבת, אינם בכלל הציווי משום חוקי התורה, ועל כן חלוקים הם לענין שכרה, ועיי"ש בד' הנצי"ב לענין שכר המצוה.

ושמעתי ממו"ר מרן ראש הישיבה הגר"א י"ל שליט"א ליישב, דכיון דחיוב ב"נ בכיבוד או"א הוא חיוב שכלי, להכי בעובדא דדמא בן נתינה שגרים הפסד ממון גדול ע"י הכיבוד, אין השכל מחייב להפסיד כ"כ בשביל שלא יעיר אביו משנתו, ולא היה מחויב בזה משום המצוה השכלית.

(ז) במעשה דאליפז

והנה במעשה דאליפז שמעתי להעיר, דעד שמשיבו יעקב אבינו לאליפז דעני חשוב כמת, ומתקיים בזה כיבוד אב שצוהו עשיו להורגו, הול"ל דאין כיבוד אב דוחה מצוה, כדאיתא בפ"ק דקידושין (לב, א) אבא אומר השקני מים ומצוה לעשות, מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה, שאני ואבא חייבין במצוה, [וביבמות ה, ב יליף לה דכולכם חייבין בכבודי עיי"ש בתוס' ד"ה כולכם], וכיון שמוזהר על רציחה מז' מצות ב"נ, הרי אין מצות כיבוד אב דוחה איסור רציחה.

והנה לפמשנ"ת להלן פ' ויגש בהא דאמרו בקידושין שם (לא, א) אבא אומר לו השקני מים ואמו אומרת לו השקני מים,

ואמרי' דבשאר השנים שנשתתה בבית לבן ובדרך נענש על שלא כיבד אביו. והנה מדנענש יעקב אבינו על שלא כיבד אביו, מבואר שנצטוו בני נח על כיבוד אב ואם.

וכן מבואר בב"ר (לט, ז) שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, לך אני פוטר מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם. עיי"ש. ובפרקי דר"א (סוף פכ"ג) איתא, נכנס חם ומצא לערות אביו ולא שם על ליבו מצות כיבוד אב.

ונראה בזה עפ"י מה שכתב רב נסים גאון בהקדמת השי"ס, וז"ל, כי כל המצות שהם תלויין בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים וכו', עכ"ל. והנה במצות כיבוד או"א כ' החינוך, משרשי המצוה, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד עם מי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלוקים ואנשים, עכ"ל, וא"כ הרי מצד הסברא שבין אנשים יש לחייב לכבד אב ואם, נמצא דאף בני נח נצטוו על כיבוד א"א, ואתי שפיר הך דיעקב אבינו ודאליפז.

והראוני שכי"כ רבינו הנצי"ב זצ"ל בהסכמתו לס' אהבת חסד, דכל מצות שהם קיום העולם והוא מצורת האדם מה שנשתנה משאר הברואים, וכמו גמילות חסדים, גם אוה"ע מצווין בהן, [ומשו"ה נתחייבו אנשי סדום כליה בשביל שלא החזיקו יד עני ואביון והשחיתו צורת האדם], ומצות כיבוד אב ואם נמי שדעת האדם נותן לה אף אוה"ע מצווים ומחויבים עליה, ומקבלים עליה שכר כמו בניו של נח ודמא בן נתינה. ומ"מ ישראל שנצטוו בתורה על כיבוד או"א אין קיומה

וע"כ צ"ל דלא נתכוין אליפז בזה לקיים מצות כיבוד אב, ורק דמה דעני חשיב כמת, היינו דלפי האמת כך הוא עניינו, יש בזה להניח דעת עשיו שעשה את ציוויו, ולפי שגדל בחיקו של יצחק, קיים בזה את ציוויו עשיו להמיתו.

(ח) בני תמורה

ויהי בבקר והנה הוא לאה (כט, כה)

שנינו נדרים כ, ב "וברותי מכם המורדים והפושעים ב"י אמר רבי לוי אלו בני תשע מדות וכו' בני תמורה וכו'. וכי הראב"ד בבעלי הנפש (שער הקדושה, וכן יעו"ש פירש"י) וז"ל, בני תמורה שהיה מתכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו. וי"מ אפילו בשתי נשים שהוא מתכוין לזו ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חברתה. ויש ששואל למה הפירוש, א"כ יש מן השבטים שהן בני תמורה, שהרי יעקב אבינו ע"ה נתכוין לרחל ונזדמנה לו לאה, יש לומר, עדיין לא ניתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מצות, אי נמי אפשר שלא נתעברה בלילה ההוא. אלא אי קשיא הא קשיא, מאחר שהוא שוגג והוא סבור שהיא היא המתכוין אליה למה נקרא מורד ופושע, אלא מחוורתא כלישנא קמא. עכ"ל. [ובעיקר תי' הראב"ד שלא נתעברה בלילה ההוא, ע"י משנת חיים כאן].

ונמצינו פלוגתא בפירוש "בני תמורה" אשר מזה נפקותא אם שייך כן גבי יעקב אבינו בהחלפת רחל בלאה, דלהראב"ד דס"ל דבני תמורה היינו בנתכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו, א"כ זה לא שייך אצל יעקב שהרי כוונתו היתה למי שסבר שהיא אשתו, וליכא בהא כלל משום בני תמורה. ולהי"מ דס"ל דאפי' בבי' נשיו שמתכוין לזו ונזדמנה האחרת והוא סבור

הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך, דלאו היינו דאיכא גריעותא בהמצות כיבוד אם מחמת חיובה בכבוד האב, אלא דדין קדימה הוא, דכשיש לפניו ב' מצוות כיבוד, סברא הוא להעדיף כיבודו של זה שגם המתכבד השני חייב בכיבודו.

ולפי"ז נפקא **דהיכא** דלא יקיים הך קדימה, אמנם לא נהג כהוגן, מ"מ שפיר אית ליה מצות הכיבוד דקעביד.

והנה הכא גבי אליפז, אם לא יחוש לדין הקדימה שאתה ואביך חייבין במצוה, ויהרוג את יעקב במצות אביו, יש בידו קיום מצות כיבוד אביו. [וי"ל דאף משום מצוה הבאה בעבירה ליכא, דאמנם המעשה רציחה היה בעבירה, וא"כ ליכא למצות הכיבוד בעשיית המעשה, אכן הא איתא למצות הכיבוד בהתוצאה, מה שיהא הרוג].

א"כ יתבאר היטב, דאליפז שבא לקיים המצות כיבוד אב להרוג את יעקב ולא חש כלל לעון הרציחה שמוזהר בו, לא יהני לו ליעקב אבינו לומר לו דיש לו להקדים כבוד המקום, ולא לעבור העבירה, דודאי לא חש אליפז הגוי לכבוד המקום, רק אהני ליה ליעקב בעצה שיש בה קיום המצוה דכיבוד אב, דעני חשוב כמת.

אכן להתבאר דכל מצות כיבוד או"י בבני נח, אינו אלא משום דהוא דבר שכלי, והובא ממו"ר מרן שליט"א דכיון דזהו גדר חיובו, הרי הדבר תלוי לפי אותו הכיבוד שלפניו אם הוא דבר שכלי לעשותו, והנה הכא הלא אין זה מן השכל להרוג אדם מפני רצון אביו, וא"כ ליכא כה"ג כלל למצות כיבוד אב, ועד שאלפז תוהא מה אעשה לציוויו של אבא, הרי אין בזה מצות כיבוד כלל.

התבונן ברצון באשה אחרת, כשאר רשעי העולם, דבני רשעי העולם העושים מעשה כזה נקראים "בשמה אחרת" היינו בני תמורה, כדהביא לפרש במתוק מדבש בשם האחרונים, ועל כך מעיד הכתוב שכולן שוין לטובה].

הנה מצינו בזה בזוה"ק, דבכה"ג שכוונתו לאשתו זו והוחלפה באחרת חשיב בכלל בני תמורה, אלא דהכא גבי יעקב שגלוי וידוע שלא היה ברצונו לחטוא, לא הווי בני תמורה, וע"ז מעיד הפסוק שכולן שוין לטובה. והנה אי נימא, דמה דחשיב בני תמורה כה"ג שלא נתכוין לעבירה, הוא משום דאיכא פגם בעצם הדבר מה שנמצאת לפניו זו וחושב באחרת, א"כ מאי אהני שרצון יעקב לטובה ולא לחטא, הא הפגם דבני תמורה אינו משום איזה חטא.

ועוד יל"ע בעיקר ד' הזוהר דמבואר בדבריו דאלמלא שגלוי וידוע לפניו ית' שאין רצון יעקב לחטא, היה בזה חטא ועון, וצ"ב, מה חטא איכא בזה, כאשר הוחלפו שלא מדעתו והוא סבר שהיא היא המתכוין אליה. [וכקושית הראב"ד על היש מפרשים].

ועוד, הנה בענין הורתו של דוד הובא דאיתא בכתבי האריז"ל דבדורו של ישי עדיין לא היתה מבוררת ההלכה של "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" עמוני ולא עמונית (כדאי' יבמות עו, ב), וישי נכד רות המואביה חפץ שלפחות אחד מבניו יהיה כשר ללא פקפוק לבא בקהל, ויחד לעצמו את שפחתו, וסבר לשחררה אחר כך, ובזה יהני שלהבן הנולד ממנה יהא מותר בלא חשש לינשא לבת ישראל (עי' מתני' קידושין סט, א), אמר ישי לשפחה, בתי תקני עצמך כדי שתכנסי אלי בגט שחרור, הלכה השפחה ואמרה לגבירתה אשת

כי היא חברתה, הוי זה בני תמורה, א"כ גבי יעקב אבינו אף שהיה סבור שזו רחל ולכך נתכוין אליה, מ"מ הו"ל לכאורה בכלל בני תמורה, לפי שמתכוין לאחרת מזו שלפניו.

ובביאור פלוגתתם לכאוי' צ"ל, דהראב"ד ס"ל דבני תמורה עניינו משום דכוונתו לערוה הוי מורד ופושע, ולכך הבן אף שכשר הוא, אית ליה פגם שהוא בן תמורה, היינו שהוא תמורת עבירה, וכן מבואר ברש"י שם שכי' להך פירושא וז"ל, וקרובין לממזרות שהרי נתכוון לניאוף, עכ"ל, והיינו דכוונת העבירה היא הגורמת. אולם הי"מ ס"ל דלאו משום עבירה דוקא חשיב בני תמורה, אלא כל שהיתה לפניו אחת ונתכוין לאחרת, הוי פגם בהבן שהוא נולד מתמורת מי שחשב בה, ולהכי אף בשוגג, דליכא פשיעה ומרידה, מכלל פגם זה הנקרא בני תמורה לא נפיק.

אכן אי נימא הכי בדעת הי"מ, דלאו משום ריעותא בדידיה מה שכוונתו לאחרת, רק פגם משום עצם הדבר, א"כ תמוה טובא מה שתי' הראב"ד הך דיעקב אבינו, שלא נצטוו עדיין בדקדוקי מצות, דאם אינו אלא פגם מחמת עצם הדבר שנמצאת לפניו זו וחושב באחרת, א"כ מאי שינויא הוא, דמאי אכפ"ל אם נאסרו בזה אם לאו, סו"ס הפגם קיים.

ועוד, הנה מצאתי בזוה"ק (פי' ויחי רכב, ב) שכי' גבי החלפת רחל בלאה כך, גלי קמיה קב"ה דיעקב לאו ריעותיה למיחד קמיה בהאי, ולא אסתכל ברעותא באתתא אחרא בההיא שעתא, כשאר חייבי עלמא, ועל כך כתיב ויהיו בני יעקב שנים עשר, דהא בנייהו דשאר חייבי עלמא דעבדין ההוא עובדא בשמא אחרא אקרון, ע"כ, [פי' שיעקב לא היה ברצונו לחטוא, ולא

דמדאורייתא מותרת וכדמפורש שמוותרת לעבד עברי, ורבנן גזרו עליה לאוסרה לישראל [ולא גזרו לאוסרה על עבד עברי], ודעת האונקלוס (דברים כג, יח) דהוא אסור מן התורה מקרא ד"לא תיהיה קדשה". וי"ל פשוט, דישי אבי דוד סבר דלא אסרה תורה את השפחה, וגזירת חכמים לאסור השפחה אכתי לא נגזרה בימיו, ועל כן מותרת לו השפחה, [ומה שאמרה השפחה לאשת ישי להצילו מגיהנם, י"ל דכבר בימיו היתה קיימת שיטה זו דהאונקלוס, שנאסרה שפחה מן התורה], ושפיר ליכא בזה משום בני תמורה. אמנם להי"מ דאף בבי נשיו ונתכוין לזו ונזדמנה האחרת איכא משום בני תמורה, יש לשאול כן גבי דוד. (ואמנם בפי' החסיד יעב"ץ לתהילים עה"פ "הן בעון חוללתי" (נא, ז) כי שהיה בן תמורה. ועי' משי"כ בהגהות לס' בעלי הנפש להראב"ד שם).

ואשר נראה בעזה"י, ובהקדם ביאור שי הי"מ דחשיב בני תמורה אף בבי נשיו שנתכוין לזו ונזדמנה האחרת, דהנה באוה"ח פ' ויחי (מט, ג) האריך בדבר החלפת רחל בלאה, וכי דלא היה זה בכלל בני תמורה, וביאר החילוק וז"ל, כי ישתנה מעשה יעקב, לצד כי מחשבתו וידעתו שלימה, פירוש כי היה חושב ברחל גם היה בידיעתו כי היא זאת רחל, לא שהיה יודע שהיא לאה וחשב ברחל, שלזה יקרא בני תמורה, עכ"ל. ומשמעות דבריו דנקט דבבי נשיו שהוא מתכוין לזו ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חברתה לאו בכלל בני תמורה הוא, וכשיטת הראב"ד, ולהכי בהך דיעקב ליכא כלל משום בני תמורה. אכן מבואר בדבריו, דנקט דשייך בני תמורה אף בשלא נתכוין לערוה, רק שהיה יודע שזו

ישי, הצלי עצמך, נפשי ואדוני מגיהנם, אמרה לה, מה טעם, שחה לה הכל, אמרה לה, בתי מה אעשה שהיום שלש שנים שפירש ממני, אמרה לה השפחה, לכי ותקני עצמך ולערב כשאלך לסגור הדלת ואכבה הנר הכנסי את ואני אצא. ואז נתעברה ונולד דוד. [ובקשו בניה להורגה ואת דוד, לפי שחשדוה שהרתה ממזר, ואמר להם ישי שיעשוהו רועה צאן, ואמו לא גילתה מעשה השפחה שנתנה לה ליכנס תחתיה, שלא לבייש בעלה, ושלא לגלות על השפחה שגילתה בלא רשות סוד אדוניה]. (עפ"י ילקוט המכירי קיח, כח ועי' הרחבת דברים בהקדמת סי' שלמי תודה שבועות, ובמאמר בסו"ס משבצות זהב רות).

והנה הובא לעיל ד' הראב"ד בשי' הי"מ דאפי' בשתי נשיו ונתכוין לזו ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חברתה, דיש שואלין לדבריהם אי"כ יש מן השבטים שהן בני תמורה, משום החלפת רחל בלאה. ולפי המובא במדרש, אי"כ יש לשאול כן גם גבי דוד, דנמצא שהוא מבני תמורה, מחמת ההחלפה שהיתה בהורתו.

והנה להשיטות דלא הוו בני תמורה רק בנתכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו אי"כ דליכא גבי דוד משום בני תמורה, שהרי לא יתכן דמה שנתכוין ישי להשפחה, היה בכלל נתכוין לערוה, דהא צדיק כישי לא שייך למימר שנכשל בכונה לערוה, ובפרט שהרי אמרו עליו בב"ב (יז, א) שהוא מדי שמתו בעטיו של נחש, שלא חטאו, ואיך נימא שהוא בכלל נתכוון לאכול בשר חזיר.

ועל כרחך הביאור בהא דלא חשיב מה שנתכוין לשפחה שנתכוין לערוה, דהנה באיסור שפחה נחלקו המפרשים, דעת הרמב"ם (פ"ב מאיסורי' הי"א)

כן, שעדיין לא ניתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מצות, ונתקשינו דאי אין הפגם משום איזה עון, רק משום עצם מציאות זו, א"כ מהו שתירץ שלא נאסרו בדקדוקי מצות, הא מאי אהני לן בזה סו"ס הפגם קיים מחמת מציאות זו דתמורה.

אכן להמתבאר דא"י משום המציאות, אלא מחמת הפריצותא שבזה, י"ל עוד, דכל הפגם דאיכא בהפריצותא הוא רק משום דאיכא ציווי ורצון ה' שלא יעשה הדבר הזה, וממילא כאן שלא נצטוו על זה, אין בזה פגם.

ובזה נתיישבה תמיהת הראב"ד על שיטה זו, דמאחר דהוא שוגג והוא סבור שהיא היא המתכוון אליה למה נקרא מורד ופושע. דלפמשנ"ת אף כשהוא שוגג מ"מ אתינן עלה משום הא דהו"ל לאמת הדבר, שלא לעשות דבר שיש בו פריצות מה שנמצאת לפניו אחת וחושב באחרת.

ומדאנתאן להכי יש לבאר ולחלק בין הך דישי אבי דוד להחלפת רחל בלאה דיעקב אבינו, דהנה גבי יעקב אבינו מצינו שמסר סימנים לרחל, משום שחשש מפני לבן הרמאי שיחליף לו את רחל, ולא היה זה דבר הרחוק מן הדעת שיעשה זאת לבן, והרי גם מסירת הסימנים ע"י רחל ללאה אף היא כדת נעשתה, ולדורות עמדה זכות זו, וא"כ י"ל דבכה"ג יש בזה משום הא דהו"ל לברורי וכנ"ל. וע"ז אתי ד' הזוה"ק דגבי יעקב לית משום הא, דגלוי וידוע לפניו ית' שאין רצונו לחטוא, וכן תי' הראב"ד שלא נצטוו עדיין בדקדוקי מצות.

אכן בעובדא דישי אבי דוד, הרי איתא בחז"ל שלא גילתה אם דוד את הדבר גם כדי שלא לבייש השפחה שגילתה בלא רשות סוד אדוניה, והרי דבר זה רחוק מן הדעת שתגלה השפחה ותחליף מקומה

לאה ונתכוין לרחל, בהכי נמי הוי בכלל בני תמורה, [וודלא כהראב"ד דדוקא בנתכוין לערוה].

ובדעת האוה"ח מבואר דנקט דלאו משום פגם בעצם הדבר, רק דאם היתה ידיעתו אחרת מכוונתו, שידע שזו לאה וחשב ברחל דקרא בן תמורה, דאז איכא פריצותא מה שחושב באחרת, וכעין שאמרו בנדרים שם, "ולא תתורו אחרי לבבכם" מכאן אמר רבי אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר, ואמר רבינא לא נצרכא אפילו בשתייהן נשיו.

והנראה בס"ד, דאף לה"מ דגם בשסבור שהיא זו ונמצאת אחרת הוי בני תמורה, אינו משום פגם בעצם הדבר מה שהיתה לפניו אחת ונתכוין באחרת, אלא יסוד עניינו מחמת הפריצותא שיש להאדם שנמצאת לפניו אחת וחושב באחרת, היינו לא עצם מה שהיתה במחשבתו אשה אחרת, אלא הפריצותא שיש במחשבה זו. ולהכי אף בבי' נשיו שסבור שהיא זו ונזדמנה אחרת, איכא ריעותא מענין פריצות זו מה שלא בירר ואימת האמת כפי שהיא, שנמצאת לפניו האחרת, ולא זו שחושב בה, ושוב איכא בהמעשה ידיה משום הך פריצותא שנמצאת לפניו אחת וחושב באחרת. וכהא דא"י שם דאפי' בבי' נשיו לא ישתה בכוס זה ויתן דעתו באחר, מקרא דולא תתורו.

וזהו שנתפרש בזוה"ק דכה"ג אף שאינו יודע בהחלפה איכא עון, והיינו פריצותא שחושב באחרת מזו שלפניו, וגם כה"ג דהו"ל לאמת ידיעתו ולחשוב רק בזו, יש בזה משום הך פריצותא.

והנה הראב"ד ביאר דלשיטת הי"מ דאפילו בבי' נשיו שנתכוין לזו ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חברתה הוי בכלל בני תמורה, דאצל יעקב אבינו אינו

מישראל ע"י שעוסק בתורה. עוד איתא שם נ, א בן נח שיחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה, ופירש"י דנהרג משום גזל, וה"נ צ"ב דהא ליכא כלל הפסד ממון לחבירו, ואיזה איסור גזל יש בזה.

וביאר בזה מו"ר הגר"א גרבוז שליט"א דבאיסור גזל דב"נ נתחדש דלאו משום החסרון וההפסד, אלא עצם מעשה הגזילה הוא האיסור, וזהו חיובו משום גזל כשלומד תורה, דיש בזה מעשה גזילה, אף שאינו מחסר ממון כלל. וכן כשיחד שפחה לעבדו ובא עליה קעבר משום גזל, משום שנשתמש במה שאינו שלו, וזה הוי מעשה גזילה. (וע"ע משנ"ת בזה לעיל פ' נח).

אשר לפי"ז מבואר היטב דבדין גזל דב"נ שהוא משום עצם מעשה הגזילה, ולא מצד חסרון ממון אצל הנגזל, וגם כשאינו מחסר כלום חיובו על מעשה הגזילה, א"כ מבואר היטב, דבע"ז האסורה בהנאה, אף דלא חיסר מידי בגניבתו, מ"מ הוי בכלל איסור גזל דב"נ, ונהרג על זה. [אמנם יעוי' תשו' הרשב"א ח"א סי' תרב ובחידושו לנדרים מז, ב דאיסור"נ חשיב אינו שלו כלל, וא"כ לכאורה אף בב"נ ליכא משום גזל].

***

גינת אגוז תניינא

פרשת ויצא

(י) יעקב תיקן תפילת ערבית –
להתפלל תשלומין לתפילת מנחה

ויפגע במקום וגו' (כח, יא)

וברש"י, ורבותינו פירשו לשון תפילה, כמו ואל תפגע בי, ולמדנו שתקן תפילת ערבית, ושינה הכתוב ולא כתב ויתפלל ללמדך

בזולתה, ולפמשנ"ת דכל עיקר מה דבהחלפה של זו שלפניו ממי שחושב בה איכא משום בני תמורה, היינו משום הפריצותא שבזה, מה שלפניו זו וחושב באחרת, וגם כשנזדמן כן שלא בכונה איכא ריעותא משום הך מילתא, במה שלא בירר ואימת את הדבר על בריו, אחר שהיה יכול לבא לידי החלפה, כפי שאכן אירע, א"כ בעובדא דישי, שלא היה עולה על הדעת שתקרה החלפה זו, הא ליכא כלל משום בני תמורה.

(ט) גניבת איסורי הנאה בבן נח

עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה (לא, לב)

כ' האור החיים והמשך חכמה, לא יחיה, שכן נח נהרג על הגזל, כמש"כ הרמב"ם פי"ט ממלכים ה"ט. וכן הובא משמיה דהגר"ח זצ"ל, [והוסיף דזהו שמסיים הפסוק "ולא ידע כי רחל גנבתם" וישראל אינו נהרג על הגזל].

וכבר הקשו בזה לפימשי"כ בחי' הר"ן ע"ז נט, ב דאיסור הנאה מע"ז נוהג אף בבני נח, [ודלא כדכתב הטורי אבן חגיגה יג, א ד"ה א"מ ד"ת שאין ב"נ מצווין בזה], א"כ אין לחייב ב"נ הגוזל ע"ז משום גזל, שהרי נאסר בהנאה, ולאו מידי גזל מיניה. וכדאיתא בתוספתא כלאים ריש פ"ה, כלאי הכרם מותרין משום גזל.

והנראה בזה, דהנה איתא בסנהדרין נט, א אמר ריו"ח עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה ציוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם, ופריך, וליחשבה גבי שבע מצות, ומשני, מ"ד מורשה מיגזל קא גזיל ליה, ע"כ, והיינו דחיובו דעכו"ם על שלומד תורה משום גזל, וצ"ב, דהא ליכא שום לקיחת ממון

הממונה, אלא שלא עשה קבע לכל בני ביתו, עד שתקנה יצחק. עכ"ל. וכ"כ תוס' ריה"ח. וביומא שם הובא עה"ג בשם הערוך בזה"ל, וזו השיחה תפילת הצהרים, כדת המסורה לו מאביו.

והנה לפי דברי תוס' מבואר דקודם שתיקן יצחק תפילת מנחה, לא התפלל אברהם אבינו תפילת מנחה, לפי"ז גם תפילת ערבית לא התפללו רק לאחר שתיקן יעקב אבינו, והיינו רק מאותה תפילה, ואכן לא התפללו תפילת ערבית קודם לכן.

אכן בתוס' הרא"ש ותוס' ר"י החסיד ובערוך מבואר שהיו האבות מתפללין ג' התפילות קודם שתיקנוה כל אחד מהאבות, והתקנה היה לעשותה קבע לבני ביתו, וא"כ צ"ב מש"כ התורה חיים שתיקן ערבית כדי להתפלל תפילת תשלומין למנחה, ואמאי היה יעקב צריך לתקן את תפילת ערבית, היה לו להתפלל ערבית לתשלומי מנחה מאותו דין שהיה מתפלל עד השתא גם בלא שתקן את קביעות תפילת ערבית.

ונראה בס"ד, דהנה בעיקר דין תפילת תשלומין שנינו בשו"ע או"ח סי' קח סעי' א טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים, הראשונה מנחה והשניה לתשלומין, ואם היפך לא יצא ידי תפילה שהיא תשלומין, וצריך להתפלל אותה. ובמשנ"ב סק"ז הביא בשם הרשב"א הטעם דלא תקנו תפילת השלמה אלא בזמן התעסקות בתפילה חיובית.

אשר לפי"ז דכל תקנת תפילת תשלומין אינה אלא לאחר תפילה חיובית, י"ל דהגם שקיימו האבות תפילת ערבית, מ"מ אם לא נקבעה תפילת ערבית, אזי לא היה שייך להתפלל תפילת תשלומין.

שקפצה לו הארץ כמו שמפורש בגיד הנשה.

בתורת חיים (סנהדרין צה, ב) כתב לבאר למה דוקא במקום הזה קבע יעקב ותיקן תפילת ערבית, דאפשר לומר כי נאנס יעקב ולא התפלל מנחה, כי היה עדיין היום גדול להתפלל, והחמה שקעה לו פתאום שלא בעונתה כמבואר בסנהדרין (שם), ועבר זמן מנחה, וקיי"ל (ברכות כו, א) טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים הראשונה ערבית והשניה לתשלומין, ולכך תיקן אז תפילת ערבית והתפלל אותה שתיים, אחת לשם תפילת ערבית ואחת לשם תשלומי מנחה. עכ"ד

אמנם אכתי צ"ב, הלא מבואר ביומא כח, ב שאברהם אבינו קיים כל התורה כלה ואפי' עירוב תבשילין, וא"כ בודאי קיים ג' תפילות שחרית מנחה וערבית ומבואר בחז"ל שגם יצחק ויעקב קיימו כל התורה [ועיין בחולין צא, א דגם השבטים נהגו דיני התורה] וא"כ צ"ב למה היה יעקב צריך לתקן עכשו את תפילת ערבית בשביל התשלומין היה לו להתפלל ערבית לתשלומי מנחה מאותו דין שהיה מתפלל עד השתא כל התפילות גם בלא שתקן את קביעות תפילת ערבית.

דהנה בברכות (שם ע"ב) אברהם תיקן תפילת שחרית יצחק תיקן תפילת מנחה שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב" (לעיל כד, סג) ואין שיחה אלא תפילה וכו'. ובתוס' ד"ה יצחק תיקן תפילת המנחה, כ' וז"ל, ואע"ג דאמרינן (יומא שם) צלותא דאברהם מכי שחרי כתלי, וי"ל היינו אחר שתקנו יצחק עכ"ל. ובתוס' הרא"ש ז"ל, אי נמי, גם מתחילה אמרה דלאחר שתקנה יצחק היה אברהם אומרה דאפי' עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו כדאיתא בפרק אמר להם

קודם שיתפלל תפילת התשלומין, שהרי הגיע זמנה.

י"א) אשה ששברה כלים

ותאמר אסף השם את חרפתי (ל, כג)

פירש"י בשם אגדה, כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה בנד, מי אכל תאנים אלו בנד. [ומקורו בב"ר פ' עג, ה].

הנה משמע דאשה ששברה כלי אינה חייבת לשלם, ולכן יכולה לתלות את סרחונה בבנה להסיר ממנה את הבושה.

[הא דמותר לה לתלות סרחונה בבנה, לכאוי הוא מפני שמותר לשקר מפני דרכי שלום, ואין נגרם שום נזק לבנה, וכמשי"כ הח"ח כלל ח בבאר מים חיים סק"ה, דאין מצוי שיבא נזק או שאר דבר המיצר לקטן ע"י מה שמספרין גנותו, והיינו בקטן שאינו בר דעת, ועיי"ש דאם ע"י דיבור בגנותו יסובב לו ריעותא אסור לדבר גם על קטן, וע"ע גינת אגוז קמא פרשת שלח, האופנים דיש איסור דיבור על קטן ומשנ"ת בזה].

והטעם שפטורה מתשלומי נזקין יתבאר עפ"י דברי הירושלמי (כתובות פ"ט ה"ד) שהביאו תוס' כתובות פו, ב (ד"ה ר"א), דאיתא, שיברה את הכלים מאי את עבד לה כשומרת חנם או כשומרת שכר, מסתברא אפילו כשומרת חנם אינה אם אומר את כן אין שלום בתוך ביתו לעולם, ע"כ. והיינו דאשה ששברה כלים אין לחייבה כלל מטעם שיהא שלום בתוך ביתו של אדם.

והנה התוס' קאי בהא דאמר"י דאין הבעל משביע את אשתו שלא נטלה ממונו שלא כדן ואפי' ע"י גלגול, דאמרה ליה כיון דדייקת כוליה האי לא מצינא דאידור בהדך, ועל כך הביאו ד' הירושלמי, שכ',

ולכך כשהוצרך יעקב אבינו להתפלל תפילת תשלומין לתפילת המנחה כמשי"כ התו"ח, הוכרח תפילה לקבוע תפילת ערבית, כדי שיוכל להתפלל אז תפילת תשלומין למנחה.

ובעיקר הא מילתא דאין תשלומין אלא לאחר תפילה חיובית, י"ל הגדר בזה, דאם יתפלל ב' תפילות, ואין שמה קבוע לתפילת ערבית, א"כ יהיו אלו ב' תפילות אשר לא שייך לייחס אחת מהם שהיא שייכת לתפילה הקודמת, היינו תפילת המנחה, דמה יתן לתפילה זו שם תפילת תשלומין, ורק כשנקבע שזמן זה הוא זמן תפילת ערבית, ומתפלל תפילת ערבית ומוסיף תפילה זו על התפילה החיובית, שייך לייחס תפילה זו כתפילת תשלומין של תפילת מנחה, ולזה הוצרך לקבוע ולתקן תפילת ערבית שזהו זמנה, ועליה אפשר להוסיף תפילה שתחשב תשלומין לתפילה שקדמה לה, היינו מנחה.

ובברכות כו, א בהא דאמרינן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, כ' הרש"ש, נראה לי דתפילת התשלומין אינה אלא רשות, דלא עדיפא מתפלת שעתיה. וסעד לזה דפסקין בשו"ע סי' קח ס"ג, דבשעה שלא הגיע התפילה הסמוכה לא ישרים, עכ"ל. והיינו דמדחזין דאפשר להשלים רק בזמן התפילה הסמוכה, על כרחך דהגדר הוא שמתפלל התפילה דהשתא פעמיים, וכגון לא התפלל מנחה מתפלל את תפילת ערבית ב' פעמים, ולפי גדרי תפילת ערבית, ואין הביאור דלאחר שהתפלל ערבית יכול להשלים ולהתפלל תפילת מנחה, אלא דההשלמה להתפלל פעמיים התפילה הסמוכה.

וכן מבואר במג"א (שם סק"ג הובא במשנ"ב סק"י) שכי בטעה ולא התפלל דמתפלל ערבית שתים, דאסור לאכול

ובתוס' לא משמע לחלק, ואכן להנתבאר תלי בטעמא דמילתא.

והנה הראב"ד בהשגות שם השיג על ד' הרמב"ם שפטרה את האשה ששברה משום שלום בית, וז"ל, אי"א לא מן השם הוא זה, אלא מפני שהיא שמירה בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה, ע"כ, ור"ל שאף מן הדין פטורה מנזקיה, משום שבעלה עמה במלאכתה כל שעה, ופשעה בבעלים קיי"ל דפטור.

ועי' במ"מ שאכן גם לדעת הרמב"ם יש לפטור את האשה מטעם זה דחשיב שמירה בבעלים, אלא דס"ל דכיון שאין הבעל נמצא במלאכתה כל שעה, נצרכת התקנה כשהזיקה בשעה שלא היה עסוק בצרכיה, וכ"מ בנמוק"י ב"מ (נה, ב מדה"ר) וז"ל, כן הבעל דוקא כשהוא מתעסק במלאכת אשתו הויא שאלה בבעלים אבל כל שאינו עסוק במלאכתה אם שאלה ממנו כלי ונאנס בידה חייבת והכי מוכח בירושלמי בפרק הכותב דגרסינן התם האשה ששברה כלים בתוך הבית פטורה שאם לא כן אין לך שלום בבית לעולם אלמא דוקא מפני תקנה היא פטורה אבל מדינא חייבת וכן דעת הרמב"ם ז"ל אף על פי שהראב"ד ז"ל השיגו ואמר שפטורה משום פשיעה בבעלים והאחרונים ז"ל הסכימו לדברי הר"מ שהירושלמי מוכיח עליהן ע"כ.

אלא שכבר תמהו האחרונים, [עי' מ"מ שם], דאיך שייך לפטור את האשה משום דין שמירה בבעלים, והרי מיירי באשה ששברה כלים, ויש לחייבה מדין מזיק, ובמזיק בידיה לא מצינו פטור של בעליו עמו. [ועיי' שם מש"כ לחדש שהמזיק בלא כוונה פטור ג"כ כשבעליו עמו, ועיי' הפלאה אה"ע שם, באר יצחק חו"מ, דבר אברהם סי' מ בהגהה].

מאי טעמא דרבנן אם אומר את כן אין שלום בתוך ביתו לעולם, שברה כלים מאי וכו'. מבואר דפי' התוס' דטעם הירושלמי דאשה ששיברה כלים פטורה מהאי טעמא דאמרה ליה כיון דדייקת כוליה האי לא מצינא דאידור בהדך, ואין שלום בתוך ביתו.

אמנם ברמב"ם משמע שביאר טעם אחר בדברי הירושלמי, שכי' (פכ"א מאישות ה"ט) וז"ל, האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה, ואין זה מן הדין אלא תקנה, שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם, ע"כ.

מבואר דטעם הפטור דאם יהא הדין דחייבת, מחמת כך תהא נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ועיי' שלא תעשה המלאכות נמצאת קטטה ביניהם, ואיי"ז כטעם שכי' התוס' דאינה יכולה לדור עמו באופן שידקדק עמה ויחייבנה אם תזיק, ולכן יש לפטור האשה מתביעות וחיובים לבעלה.

והנה י"ל נפק"מ באופן שהזיקה שלא בשעת מלאכתה, דלטעם הרמב"ם נראה דאין לפטור אי"כ הזיקה תוכ"ד מלאכתה, כדי שלא תימנע מלעבוד עוד, וכמשמעות לשונו בתחלת דבריו להדיא וז"ל, "האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה", אולם כשהזיקה שלא תוך מלאכתה, אין סיבה לפטורה, וכ"כ התשב"ץ (חי"ג סי' רצט) שלדעת הרמב"ם אינה פטורה אלא בשעת מלאכתה, משא"כ לדברי התוס' אין חילוק, דלא מטעם מלאכתה פטורה אלא משום שלום ביתה. [ועיי' ב"ש וחלק"מ שהעירו בדבר דבד' הרמב"ם משמע דהפטור רק בשעת מלאכתה, ובירושלמי

באונס, והרמב"ן פירש וז"ל, האי דברשות ק' אנחית דכסבורים דשל אביהם, עכ"ל. והיינו שבדין הם מתעסקים בה ואי"ז בכלל מזיק.

אשר לפי"ז י"ל דזהו שיטת הראב"ד דיש לפטור האשה משום דהוי שמירה בבעלים, משום דכל עיקר אין לדון אלא משום שומר, ולא משום מזיק, דהרי עיסוקה בנכסיו מוטל עליה, ואינה בכלל מזיק כלל.

אכן הנה בדעת התוס' מבואר דלא ס"ל להך מילתא דהמזיק ברשות פטור, היינו מי שבדין מתעסק בדבר אינו בכלל מזיק, ולכן הוצרכו לפרש דזה משום מזיק באונס דפטור, ויש לבאר, דהרמב"ם ס"ל כהתוס' דאין לפטור משום מזיק ברשות, והוצרך לטעם דתבע לימנע מעשיות מלאכות.

והנה בלשון הירושלמי שנסתפק אם האשה כשומר חנם או כשומר שכר, משמע כהראב"ד דמשום שומר אתיין עלה לחיובו, וכמשנ"ת דאין לחייבה משום מזיק, אולם לדעת הרמב"ם וכשי' התוס' דיש לחיבה משום מזיק, צ"ב ד' הירושלמי שדנו משום שומר חנם או שומר שכר, הא תיפו"ל משום מזיק ואף אי חשיבא כשומר חנם תתחייב.

אכן שיטתם מתבארת כמין חומר מתוך דברי התוס' עצמם, בר"פ המנח שם שפי' בהסוגיא דטבח אומן שקלקל (שם צט, ב) דאיתא שם דטבח אומן חייב מפני שהוא כנושא שכר, ומשמע דאפי' בחנם אינו כמו בשכר ודחי, מפני שהוא נושא שכר והיינו דהיכא שנוטל שכר חייב, ופירשו התוס' לפי שיטתם דבאונס כעין אבידה אדם המזיק חייב ובאונס כעין גניבה פטור, ולפי"ז אדם המזיק כמו שומר שכר שחייב גם על אונס כעין אבידה, ויתחייב

והנראה בס"ד ביאור ד' הראב"ד מה דאית בה פטור דבעליו עמו אף בשיברה את הכלים. דהנה התוס' ר"פ המנח (כו, ב) דאדם המזיק פטור באונס כעין גניבה, ופירשו הא דפטרינן באפילה, דהיכא שנתקל מחמת מכשול דלא איבעי ליה לעיוני אונס הוא ופטור, ומשא"כ פלוגתא דנתקל פושע דנתקל בעצמו דלא הוי אונס, אולם הרמב"ן ב"מ פב, ב והריב"א בשיטמ"ק שם פליגי וס"ל דאדם המזיק חייב אפי' אונס, וז"ל, וריב"א פירש דודאי נתקל דמי לרוח מצויה, ואדם המזיק חייב בנתקל, ולכך פטור שומר חנם, דכיון דהוי שומר לא שייך בו דין אדם המזיק שהרי עליו מוטל להתעסק בדבר, ולכך לא מחייב אלא בפשיעה, אבל אדם דעלמא מה לו להתעסק בדבר כיון שאינו מוטל עליו לכך חייב בכעין גניבה ואבידה, עכ"ל.

וכ"כ הרמב"ן סו"פ הפועלים (ב"מ פב, ב) בקצירת האומר, וז"ל שאין באומן הטועה במלאכתו משום מזיק, עכ"ל, ודחה בזה קושיות התוס' שם מטבח שקלקל שדנו בגמ' אי חשיב כשומר חנם או שומר שכר, והקשו תוס' דמ"מ יתחייב משום אדם המזיק, וביארו לפי שיטתם דטבח אומן הוי אונס כעין גניבה, ומזיק פטור באונס כזה, ודחה הרמב"ן דאין בזה משום מזיק כלל, והיינו כמש"כ הריב"א, דכיון שמוטל עליו להתעסק אינו בכלל אדם המזיק, דכל עיקרו של חיוב אדם המזיק הוא כשכל עיקר עיסוקו בשל חבירו אינו בדין, אבל כשבדין מתעסק בשל חבירו, אי"ז בכלל אדם המזיק.

ועיקר הדברים כ"כ הרמב"ן כתבות לד', לענין הניח להם אביהם פרה וסבורים שהיא שלו וטבחוה ואכלוה דאין משלמין אלא דמי נהנה, ולא כל הנזק, והוכילו התוס' דטעם הפטור משום דהוי מזיק

יקרים מפז / גליון להחדרת
והעמקת הבקשה והציפיה
לגאולה השלימה. פרשת ויצא
תשפ"ו גליון מס' 77

הרב פנחס זלצמן רא"כ ש"ס
'זרע שמשון' - באסטאן

י"ב) התשוקה, היא זו שמביאה
אל בית המקדש.

**"מה נורא המקום הזה אין זה פי
 אם בית א-להים וזה שער השמים"
 (כח יז).**

כותב רבינו בחיי בפרשתנו: "הזכיר הכתוב ג' פעמים 'זה', ואמרו רז"ל: (ב"ר סט, ו) הראהו ביהמ"ק בנוי וחרב ובנוי: בנוי – 'מה נורא המקום הזה', חרב – 'אין זה', ובנוי – 'וזה שער השמים'. ולפי זה לא ירמוז הכתוב רק שני מקדשים בלבד (כלומר, לא מוזכר כאן בית המקדש השלישי המיוחל. פ.ז). ויתכן לפרש שיש בכתוב רמז לשלשה מקדשים, ממה שידוע כי מלת 'זה' רמז לשכינה, כמו: 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו, ב). ואמר: 'מה נורא המקום הזה', על בהמ"ק הראשון ששרתה בו שכינה. 'אין זה', על בית שני שלא שרתה בו שכינה, כן כתוב בנבואת חגי: (חגי א, ח) 'וארצה בו ואכבדה', ואכבד כתיב (חסר ה"א), כי השכינה שהיא הה"א נחסרה משם. 'וזה שער השמים', על הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו שתחזור העבודה והשכינה לירושלים כימי קדם. ומזה הזכיר כאן 'שמים', שיהיה מעשה שמים לא

אפילו בחנם משום אדם המזיק, ודחי דלא הוי אונס כעין אבידה אלא כעין גניבה, ולכן בחנם פטור, דאין לחייב באונס כעין גניבה משום אדם המזיק, ורק כשנוטל שכר יש לחייבו מדין שומר שכר.

וכדבריו יש לבאר ד' הירושלמי שדנו אי אשה חיובה מצד אדם המזיק, ותתחייב רק באונס כעין אבידה ולא כעין גניבה, או דחשיבא כנוטלת שכר ותתחייב אף באונס כעין גניבה. ומפיק דלא תתחייב כלל משום שלום בית וכמשנ"ת.

והנה יעוי' חזו"א סי' יא שעמד ברמז על ביאור זה לפטור האשה משום מזיק ברשות שמוטל עליה לעסוק במלאכתה, אך דחי לה דבגני פרק המניח דנו במזיק את אשתו בתה"מ אם חייב, ולדברי הרמב"ן והריב"א תיקשו הלא עוסק במה שמוטל עליו בקיום חיובה לה ואין להחשיבו [ומדין שומר אין שייך לחייבו דאין שמירה בבני אדם], ועי' צ"ל דהרמב"ן והריב"א לא איירי במי שהזיק בפשיעה תוך מלאכתו, ואי נימא הרי לא תעלה ארכותינו בביאור הראב"ד בד' הירושלמי דפטר אפי' בפשיעה, ועי' שכי' לדחוק דאיירי שלא שברה בידים.

אכן הראוני להגאון רבי אליעזר מטלז בתשובותיו (סי' ב) שעמד לבאר ככל האמור בס"ד, ועמד (בענף ב) בקושיא זו שהק' החזו"א, וכתב דשאני נזקי אדם בשור מנזקי אדם באדם, דבחובל לא נאמר פטור זה הזיק כשמוטל עליו להתעסק בדבר, עיי' ש, ויש לבאר הדברים עפ"י דגרי"ח דגדר חובל אין הוא משום תשלומי נזק, אלא כופר איבריו, וחלוקים בכל גדר חיובם.

***

מלכתחילה לא הזכיר לו הקב"ה שהנה זה הר המוריה, ותעצור פה להתפלל? אומר הבאר משה, התורה מלמדת אותנו יסוד, **אי אפשר להגיע לבית המקדש בלי 'תשוקה'**, והיות שבתחילה כשיעקב אבינו עבר שם לא היתה לו תשוקה, אז נתנו לו לעבור, רק כשהתעוררה בו התשוקה, מיד קפצה לו הדרך. אז אם כמו שאמרנו זה עדיין לא קרה, **כנראה שהתשוקה שלנו לבית המקדש צריכה חיזוק.**

והנה בפרקי דרבי אליעזר פרק לה, הביאו הרמב"ן כאן, נתבאר שמלאכי אלקים שראה יעקב אבינו, הם מלאכי הגלויות: **"וְהָרְאָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶרְבַּע מַלְכוּת מוֹשְׁלִין וְאוֹבְדִין, וְהָרְאָהוּ שָׁר מַלְכוּת בְּבֶל עוֹלָה שְׁבַעִים עֶוְוִקִים (שליבות) וְיֹרֵד, וְהָרְאָהוּ שָׁר מַלְכוּת מְדֵי עוֹלָה חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם עֶוְוִקִים וְיֹרֵד, וְהָרְאָהוּ שָׁר מַלְכוּת פָּרַס עוֹלָה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים עֶוְוִקִים וְיֹרֵד, וְהָרְאָהוּ שָׁר מַלְכוּת אֲדוּם עוֹלָה וְאִינוּ יֹרֵד.** ואומר [ישעיה יד, יד] **'אֶעֱלֶה עַל בְּמִתִּי עַב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן',** אָמַר לוֹ יַעֲקֹב 'אֵךְ אֵל שְׂאוֹל תֹּוֹרֵד אֵל יִרְכָּתִי בּוֹר' [שם, טו]. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'אִם תִּגְבֶּיהָ פִּנְשֶׁר וְגו'. מבואר בדברי הפרקי דרבי אליעזר, שגלות אדום תמשך ותמשך עד שיהיה נראה שאין לה סיום, וגם הציבור כבר לא יחזיק בעניין, ובעיתונים יהיה כתוב שהפתרון זה חוק גיוס חדש או בחירות, ושהנה ברוך ה' כבר אפשר להתחיל להתארגן לל"ג בעומר במירון, ואפשר לבנות עוד ערי מגורים חדשות וענקיות בארה"ב,

בנין אדם כמו הראשונים, שהזכיר בהם מקום ובית. וכן רמז משה בברכות בנימין שבהמ"ק בחלקו, הוא שאמר: (דברים לג, יב) **'ישכון לבטח עליו',** זה בית ראשון, ששרתה בו שכינה שנקראת 'ידיד ה'. 'חופף עליו כל היום', זה בית שני שלא שרתה בו שכינה. 'ובין כתפיו שכן', זה בית ג' העתיד שתשרה בו שכינה. וכן תמצא במסכת נזיר: (לב ב) **'היכל השם' 'היכל השם' 'היכל השם'** המה', זה מקדש ראשון ומקדש שני ומקדש שלישי, שמע מינה תרי חרוב ושלישי יעמוד לעולם, ע"כ".

ממשיך רבינו בחיי וכותב: **"ונראה שהזכיר בשלישי לשון 'המה' שהוא לשון מורה על דבר נצחי וקיים, כלשון: (יחזקאל י, כ) 'ואדע כי כרובים המה'. וכן: (תהלים כה, ו) 'כי מעולם המה'. וכן דרשו רז"ל בלשון: (שמות כז, ב) 'כתית למאור'. בית ראשון עמד ת"י שנה, ובית שני ת"ך, והכל כמנין כתי"ת, והענין הזה נרמז בלשון 'כתית' לפי ששני המקדשים היו מרמס ושניהם נחרבו, אבל בית שלישי 'להעלות נר תמיד', כלומר מעלתו תמידית ואורו לא יפסק לעולם".** והנה בשנה שעברה כתבנו, שהגימטריא של **'להעלת'** (חסר ככתוב בתורה) **נר' = תשפ"ה.** אבל הנה אנחנו כבר בתשפ"ו ובינתיים זה לא קרה.

כותב בעל ה'באר משה' מאוז'רוב רעיון עצום. אמרו חז"ל שיעקב אבינו הגיע עד חרן ואז נתן דעתו שאולי עבר על מקום שהתפללו אבותיו, וכשנתן דעתו לחזור קפצה לו הארץ. ונשאלת השאלה, למה

אזלת יד השתדלותם ואין עוזר
וסומך, אז עיניהם נשואות אל ה'
 לקרוא אליו בעת הצר להם וה'
 שומע, ובאותו זמן **התשועה באה**
דרך בריחה מן הקצה אל הקצה,
 דהיינו מן תכלית השפלות אל תכלית
 המעלה... **וזה הבטחה על הגאולה**
האחרונה," שגם היא תהיה דווקא
 מתוך השפלות.

ובהמשך למה שהבאנו בשבוע שעבר
 מהרמב"ן, שבארותיו של יצחק
 מרמזות לבית המקדש. שימו לב
 לגימטריה פלאית שנתחדשה לי
 כסמך לדברי רבינו הרמב"ן שבאר
 מים חיים שנאמר בפסוק היינו בית
 המקדש, **"וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם**
חַיִּים" (עם חמשת התיבות) = 'ג'
בְּתֵי מִקְדָּשׁ'. ולדבריו, שרחובות
 היינו בית המקדש השלישי שעליו
 נאמר **"וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבֹת וַיֹּאמֶר כִּי**
עֲתָה הִרְחִיב ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בְּאֶרֶץ," אז
 תיבות **'עֲתָה הִרְחִיב לָנוּ' = תשפ"ו.**

ולפי דרכינו אי אפשר בלי קצת
 אקטואליה. "ואשיבה ידי עליך
 ואצרוף כבור סיגיד ואשיבה שופטין
 כבראשונה ויועצין כבתחילה".
 בדיוק על פסוק זה דורשים חז"ל
 בשבת וסנהדרין "אין בן דוד בא עד
 שיכלו שופטים ושוטרים הרעים
 מישראל, שנאמר ואשיבה שופטין
 כבראשונה **ויועצין** כבתחילה". הבה
 ונשים לב לדיוק לשון הפסוק
'שופטין ויועצין,' בדיוק כמו
 שקוראים לאותם אלו שאנחנו
 מתמודדים איתם כל הזמן.
 "שופטים ושוטרים הרעים",
 כפשוטו. אלו שמענים את מי שדאג
 לבטחון המדינה, ודואגים לרווחת

כאילו לזה חיכינו וציפינו כל הזמן!
 ואז, יגיע השלב שהקב"ה בעצמו
 יוריד את שר מלכות אדום ויסיים
 את הגלות.

ובמדרש ילמדנו: "ונאספו שמה כל
 העדרים, אלו ד' מלכיות, וגללו את
 האבן, אלו הגליות, והשקו את
 הצאן, שהשקו לישראל כוס
 תמרורים, ועתיד הקב"ה להשקותם
 לאומות העולם כוס יין של חימה,
 שני 'כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא
 מסך וגו' (תהלים עה, ט), והשיבו את
 האבן על פי הבאר למקומה,
שעתידין האומות להושיבן לבית
המקדש, דכתי' 'והביאו את כל
 אחיכם מכל הגוים מנחה לה' (ישעיי
 סו, כ).

מתי יקרה כל זה? האם כשעם
 ישראל יהיה במקום גבוה וראוי?
 לא, חז"ל מלמדים אותנו בדיוק
 ההיפך. זה יקרה דווקא כאשר עם
 ישראל יהיה בשיא השפלות, כדברי
 הכלי יקר בפרשתנו, על הפסוק
 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה':
 "מה שהזכיר הרוחות המקבילין זה
 כנגד זה ולא הזכירן כסדרן. לפי
 שאמרו במדרש (מדרש שוח"ט מד
 ב) **'אין התשועה באה לישראל כי**
אם בזמן שהם בתכלית השפלות,'
 שנאמר (תהלים מד כו) 'כי שחה
 לעפר נפשינו וגו' מה כתיב בתריה
 'קומה עזרתה לנו'. וטעם של דבר
 שכל זמן שאינן בתכלית השפלות אז
 אינן תולין בטחונם בה' וחושבים
 תחבולות להנצל מפח יקוש על ידי
 תחבולות אנושיות, ועל כן ריחק ה'
 את האדם ורבה העזובה, כי לא
 בטחו בתשועת ה'. **אך כשיראו כי**

שזה יקרה. על דברי רשב"י שעם ישראל מאס בשלשה דברים בימי רחבעם, במלכות שמים במלכות בית דוד ובניין בית המקדש. "אמר רבי שמעון בן מנסיא: **אין מראים סימן גאולה לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן**", אז יש לנו תפקיד ברור ומוגדר בדיוק לדור שלנו, באיזה מצב רוחני שלא נהיה, פשוט **'לפתוח את הפה'**, ולבקש במילים ברורות: **"אחר ישובו בני ישראל וביקשו את ה' א-להיהם ואת דויד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים"**.

מחבלי הנוח'בה, אלו שיחוקרים את עצמם ומטייחים כל הזמן, ורק רודפים את לומדי התורה שהם המגינים האמיתיים של עם ישראל. נראה בחוש שמתקדם התהליך של 'יכלו', צריך רק לפתוח את העיניים ולראות.

אבל יש משהו שכן מחייב אותנו, וזה להגביר את התשוקה לזה. להבין שלא חזרנו לפה רק כדי שכל קהילה תיבנה במקומה, ושנמשיך רק לשמר את מה שהיה באירופה, כי אותם חז"ל הקי' שראו הכל, אומרים לנו **מה עלינו לעשות בסוף הימים כדי**

~~~~~
"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"כ "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה תולדות תשפ"ו

יֵשֶׁב אֶהְלִים – שָׁבְתִי בְּבֵית ד' כָּל יְמֵי חַיֵּי

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיר אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֵשֶׁב אֶהְלִים. הנה התורה מספרת לנו שכאשר הנערים גדלו ראו הכל את השוני שביניהן. וכבר דיברנו בענין זה בחסדי השם. וכעת בעזרת השם ננסה להתבונן עוד בהאי פרשה.

דהנה עשו כידוע היה מיוחד בכיבוד אב שלו. ואולם ישנם כמה הערות שיש לעורר בזה. דהנה כאשר נראה משהו שמכבד אביו לשם שמים, היינו מתוך כוונות טובות אמיתיות, אזי כל מהלך מחשבתו הוא כיצד באמת להיטיב עמו, וכל מעשיו והנהגתו עם הוריו יהיו על דרך זה. והיינו שלא יכול להיות אדם אדם שמצד אחד מכבד את הוריו בכל יכלתו, ומצד שני לא איכפת לו מהם כלל.

והנה להלן בהמשך הפרשה, התורה מספרת על נשי עשו לאמר, ותהינן מורת רוח ליצחק ולרבקה. וברש"י שם כתב כך, מורת רוח לשון המראת רוח, כמו ממרים הייתם, כל מעשיהן היו להכעים ולעצבון. ע"כ. ומבואר מדברי רש"י שלא זו בלבד שמעשיהן של אותן מרשעות הכעיסו את יצחק ורבקה, מצד אופי מעשיהן, אלא שמעשיהן היו במכוון להכעים ולהעציב ליצחק ולרבקה, וכך מבואר להדיא בתרגום יונתן בן עוזיאל, וזה לשונו, והוון מגחנן בפולחנא נוכראה ומתכויןן לאמרדא בעובדיהון בישיא ליצחק ולרבקה. ומפורש שזו היתה כוונתן להיות כנגד יצחק ורבקה.

והתימה הגדול הוא, כיצד יתכן הדבר שעשו בעצמו השלים עם העובדא שנשותיו מתכוונות להכעים את ההורים שלו בדווקא, שהרי לא נראה שנשותיו היו מכוונות להמרות את עשו גם כן בדווקא... דמסתמא היה מוראו עליהם. ועוד קשה מדוע עשו

עצמו לא עשה שום דבר כנגד, ואפילו אם לא יגרש נשותיו בשביל כך, אבל לפחות שיתרחק מלגור בקרבתם של הוריו שכה כיבד והעריך, וגם מדוע עשו לא לימד לנשיו לכבד את הוריו הדגולים.

ועוד לא מובן כלל השילוב שבין עשו הבן לבין עשו האדם, שאם הוא היה בן כל כך מסור הרי גם היה בעצמו מקבל השפעה מהם, ולומד אורחות חיים מאביו יצחק ומאמו רבקה. והיו ששים ושמחים ללמדו בודאי.

ולא זו בלבד אלא שהתורה כותבת על עשו, **כי ציד בפיו, ופירש רש"י** שהיה שואל את אביו כיצד מעשרין את המלח ואת התבן, וכל זאת כדי לרמות את אביו שהוא צדיק גמור... ואיך יכול להיות שאדם שכל כך מכבד את אביו מנסה לרמות אותו...

ומוכרחים אנו לומר שלא היתה כוונת עשו טהורה, שדאג באמת לטובת הוריו. וצריך להבין מדוע כן כיבד עשו את אביו. וכפי הנראה הכל היה כסות עינים כדי להיראות טוב בעיני הבריות, וגם בעיני עצמו, כי אדם אוהב לחשוב עצמו לצדיק, ועושה הכל בשביל להוכיח שהוא כך.

ואמנם יעקב אבינו היה איש שכולו אמת, דכתיב **תתן אמת ליעקב, ויעקב אבינו** חושש כל הזמן שמא נתלכלך בחטא, ובודק עצמו ומתפלל לבוראו. והיינו שיעקב אבינו שואף להיות צדיק גמור באמת, ולא שהעיקר הוא להיראות צדיק בעיני אחרים...

וזהו כידוע עיקר גדול בעבודת השם, ומבואר בספר **חובת הלבבות** שער עבודת האלקים, ושער יחוד המעשה, כמה האדם צריך להתור לאמת בעבודת הבורא ובכל דבר. וזהו ביצחק ולא כל יצחק. ועשו בוודאי חשב עצמו לראוי לכל הברכות והזכויות מאביו.

והנה כמה מוזר שעשו עם כל המאמצים שלו להיראות בעיני הבריות כאדם שמכבד את הוריו, ישנם דברים שאי אפשר להסתיר, וכל אחד יכול היה להכיר כמה שני האחים התאומים שונים זה מזה בתכלית. וזהו שכתבה התורה, שנדע, שאדם ניכר במעשיו בכל העולם.

וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֶהְלִים. וברש"י, תם – אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם.

ולכאורה קשה מהא דבבא בתרא דף קכ"ג ע"א, ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה מאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסבא לי מקמה אמר לה אחיו אני ברמאות. עי' שם. וחזינן דיעקב אבינו היה חריף, ואיך כתב רש"י דיעקב איש תם משום דמי שאינו חריף לרמות קרוי תם. וכבר הקושיא מפורסמת.

והנראה לומר, דהנה למרות שיעקב אבינו העיד בעצמו על עצמו שהוא אחיו של לבן ברמאות. אבל מכל מקום עבד ללבן בנאמנות גמורה, דזוהי הנהגתו בקדש של יעקב אבינו ע"ה.

ואשר מזה נראה דכל מה שאמר שהוא אחיו ברמאות, היינו לגלות הרמאות של לבן, ולא שיעקב אבינו ירמה ח"ו את לבן. ועד כדי כך שבאמת יעקב אבינו אינו מסוגל לרמות, אלא כלבו כן בפיו. ואינו חריף, ואינו רוצה כלל לרמות. ודו"ק היטב כי הוא נפלא למבין.

***

בס"ד נחשבה ויצא תשפ"ו

יציאת צדיק עושה רושם – אנשים נוטים להתרשם מצדקת הצדיק רק ביציאה

ויצא יעקב מבאר שבע. עי' רש"י שהביא מדברי חז"ל, שיציאת הצדיק עושה רושם, כשהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא צדיק פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה.

ויש להתעורר בזה, שאף שכאשר הצדיק יעקב אבינו היה בעיר ועשו מתנחם להורגו, אין מי שיוכל לנסות לעזור, למרות שכל אחד יודע מעלתו של הצדיק, אבל כאשר הצדיק חסר, פתאום מרגישים כולם, שפנה הודה הוא זיוה והדרה. וזהו כח נפלא שיש באדם שחי עם סתירות, הוא מעריך את הצדיק אבל לא נותן לו שום תמיכה. כי לתמוך בהצדיק לא יכול להיות על חשבוני, ולכן אינני תומך בהצדיק אבל כאשר הצדיק הולך ואין זיו והדר, אזי אפשר להתלונן על הצדיק מדוע הלך והשאיר לאנחות, את אלו שלא תמכו בידיו בעודו ביניהם.

וכמו כן מצינו בלבן הארמי שרוצה לעכב את יעקב אבינו ומחליף משכורתו עשרת מונים, וכאשר יעקב רוצה סוף סוף לצאת, הוא אומר נחשתי ויברכני ה' בגללך, והיינו שהוא מעריך את הצדיק, אבל רק כדי לנצל מה שהוא יכול מהצדיק.

והנה בכל מעשי יעקב אבינו התורה מלמדת לנו את מעלות הצדיקים החולכים לפני האלוקים, וגם להיפך שישנם רשעים המציקים להם ונלחמים אתם, ורוצים לנצל מה שניתן מיעקב אבינו.

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו. הנה כל המתבונן בפסוק זה יוכל לטפס עד גבהי שמים, כי ראשו מגיע השמימה ממש.

באמת י"ל שיש הרבה רמז ואין מספר, ונוכל גם כן להתבונן שהצדיק יכול להיות מושפל לארץ, אבל ראשו מגיע השמימה. ולא עוד אלא שדווקא בגלל שהוא מושפל לארץ הוא מגיע בראשו השמימה, כי לפום צערא אגרא.

והנה צריך להתבונן שכל המאורעות מלמדים לנו מסרים, וכל מה שקורה אתנו באופן פרטי ובאופן כללי, בא ללמדנו, והלימוד צריך להיות כולו לענין עבודת השם, והנה ישנה דעה המונית, והדעה ההמונית, היא לא הדעה שצריך לחשוב, ויש לימוד מכל מאורע ומאורע בחיים. והתורה מלמדת לנו מאורעות שקרו והפרשנות האמיתית כדי שמתוך כך נלמד לחיינו אנו.

והנה זה בא לעזור אותנו שגם כשיעקב בורח מעשו, הוא הודה זיוה והדרה. ובא החלום ברוב ענין, ללמד שגם באותה העת הקשה לכאורה, יעקב אבינו בדרגה של ראשו מגיע השמימה...

והנה יעקב אבינו מקיץ משנתו, אותה שינה שהיה צריך לשים אבנים מראשותיו נגד החיות, כאשר הוא בורח מעשו ובדרכו ללבן הארמי, ועל מזה הוא חושב, ומהי כל דאגתו, **אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי**, וברש"י, ואלו ידעתי לא ישנתי, לא נשאר ליעקב על מזה לחשוב, כי אם מדוע הוא ישן במקום קדוש. באמת מי שחי בצורה הזאת, הוא הודה זיוה והדרה, בכל מקום ובכל מצב, כי מי ידמה ומי ישוה לו, להאדם שכל כולו מחפש שלימות, וכל זה לימוד לכל אדם באשר הוא, להשאר במדרגתו בכל זמן ועידן.

והנה יש להבין כיצד נודע ליעקב קדושת המקום, ויתכן שיעקב שפט מהגילויים שקבל, שכפי הנראה זהו מלמד שהמקום גורם, ויעקב אבינו לא רצה לחשוב על שום סיבה אחרת אל הגילויים הללו, פרט לכך שהמקום הוא מקום נורא ואין זה כי אם בית אלוקים. והרבה הרבה יש להתבונן בפסוקים הללו, וזה שער השמיים... והחכם יוסיף לקח.

בומרנג – חץ מושחז שחוזר לאחוריו.

"בעין הסערה" – ליבת הסיפור.

פרק [13] (פרק קכ"א) "הפוך על הפוך"

למרות שנראה שהעלילה הסתיימה, עדיין נותר לסגור את כל הקצוות, כדי שיהיה פינוש מושלם, אז אבקש להתאזר בסבלנות עוד קצת. אני לא יכול לנקוט כמה זמן זה יקח, ברור שלא נמרח את הסוף, אבל זה יכול לקחת עוד מספר שבועות. אני בטוח שהקוראים יהיו סבלנים לקרוא עוד שניים שלושה ארבעה [ואולי יותר] פרקים עד לחסל סידור פסח כהלכתו.

כשהתחלתי לכתוב את הסיפור סברתי שייקחו 70 או 80 פרקים, אבל בכתיבה התברר שצריך יותר, יש את המאקרו ויש את המיקרו, במאקרו נראה היה שלא צריך יותר משבעים פרקים, אבל כשהתחלתי לכתוב מיקרו דהיינו לשטוח את הפרקים בפועל יצא דלקת פרקים, לכן אני לא יכול לנבא בדיוק עוד כמה פרקים אצטרך כדי לסגור את הכל.

אבל דונו אותי לכף זכות שאשתדל לא למרוח, הסיפור הבא כבר מתחנן לצאת ויש כאן צער בעלי חיים שלי ושלכם.

איתות חרום הגיע אל ראש הדסק מומו במחבוא החדש שלו, אי שם על פני כדור הארץ. הפונה היה מישל קראן סגנו שהתחבר אליו בתוכנית הצפנה מיוחדת, קראן כיום נמצא בתל אביב, משום מה עוד לא עלה עליו איש מהבולשים, כנראה שלא הייתה עליו שום

ידיעה שהוא קשור למומו, כך יכול היה להתנהל בשקט כל פעם בתחפושת אחרת, כאמן תחפושות לא הייתה לא שום בעיה להחליף כמה וכמה זהויות בלי שישימו לב לכך.

"יש לי בשורה מרעישה עבודך אדוני הראש, לאחר עבודת שטח רצינית ביותר, עליתי על עקבות הבוגד שלומי ציער שכיום שמו אפרים צלפוני, הוא מתגורר בנהריה ברחוב קטן ושקט, הפרופיל שלו כל כך השתנה, שבחיים לא הייתי יכול להשוות בינו לבין התמונה שבידינו. אבל יש לי הוכחות שלא ניתנות לערעור שזה הוא, האם אתה מעוניין שאמשיך בנושא?"

מומו היה המום למשמע הבשורה, לאחר כל המכות שחטף לא האמין שיצליח לתפוס אי פעם את שלומי עם כל התחפושות הרבות שלו והנה עתה הגיע הרגע המבוך, הוא צריך לרקוד מרוב שמחה.

אך המורל שלו כעת כל כך נמוך שזה לא ריגש אותו כפי שחשב.

מה נותר לו בעולם? הארגון האדיר שבנה בעבודת נמלים התפורר לחלוטין, אולי נשאר עוד כמה פעילים אבל מהדרג הנמוך ביותר, רוב הארגון היה מנותץ ומפורר, אין לו כעת שליטה רק על מקלו, מלך אביון שכמותו שרגיל היה שכל העולם רועד מפניו, ירד לפתע מגדולתו, למעלה מ-1000 מחברי הארגון היעיל שלו הושמו מאחורי סורג וברח מי שלא נתפס ברח כל עוד רוחו בנפשו וניתק כל קשר עם הסינדיקט.

רוב הכספים שהיו ברשות הארגון נמצאו והולאמו, סכומי עתק שיכלו להחזיק מדינה בינונית לכל הפחות לחצי שנה, אינם עוד. לאחר שעלו אנשי האף בי אי על כל הסודות עוקלו כמעט כל החשבונות בבנקים השונים ברחבי העולם.

גם החשבונות הפרטיים של מומו בשווייץ שהיו שייכים אליו עוקלו ונמסרו לידי שלטונות ארה"ב, המטוס הפרטי שהיה ברשותו בשווייץ 150 מיליוני דולרים נתפס ונשלח לאנגר סודי. צי הרכבים המיוחד שהיה ברשות הארגון חלקם שלו עצמו נלקחו מהמקום בו היו חונים (הרכבים שלו חנו הרחק מביתו כדי שלא יעלו עליו, הוא לא היה יוצא מביתו עם רכב פרטי כדי שלא ידעו היכן הוא נמצא).

כעת החיים שלו נמצאים בסכנה עצומה, עשרות רבות מאנשי האף בי אי מחפשים אותו בכל חור נידח בעולם, עם המרץ שיש להם לבסוף יתפסו אותו, רוב מקומות המסתור שהיו לו כבר נחשפו, אלמלי זריזותו החייתית היו מוצאים אותו, תמיד הקדים את המחפשים אחריו בכמה צעדים, אך כמה זמן יוכל עוד להחביא את עצמו?

כל שינוי שעושה דורש הרבה כסף, הכסף שעוד נותר ברשותו מדלדל והולך, אין לו כבר כסף לשלם למשלוחים שהיו מגיעים אליו בדרכים שונות ומשונות שפרנסו אותו בשפע ובכבוד, הוא נאלץ לצמצם עד למינימום האפשרי את ההוצאות, כדי שישרוד עוד תקופה.

כשהוא מהרהר בכך הוא מוציא אנחה עמוקה מליבו, בלי שישלוט על כך, אבוי אלו שינויים מופלגים חלו תוך תקופה קצרה ביותר בחייו, הוא מנסה להיזכר איך היה רק לפני מספר חדשים ואיך מצבו כעת?

ממיליונר עצום שהונו הפרטי נאמד מעל למיליארד דולרים התרושש כמעט לחלוטין, כעת הוא ממש עני ואביון, עליו לדאוג לארוחות שלו ולבשל בעצמו כמו קבצן שחי כך מאז היוולדו, השמחה היחידה שיש לו שהוא הראה לעולם שהוא אינו מנוצח, הוא צלח בינתיים כל מכשול כמו סופרמן (אדם בעל כוחות טמירים ביותר) שמחה זו מחזיקה אותו עוד קצת מעל פני המים. אבל רוב הזמן הא שרוי בדיכאון אימים.

מומו שולח מסר קפוא לסגנו הנאמן מישל קראן

"אני כרגע טרוד מאד בהרבה נושאים, תעדכן אותי בהמשך הזמן, כל טוב".

מישל קראן מרגיש מהמסר שראש הדסק אינו זורם איתו, כאילו מספרים לו על איזו חדשה זניחה שהתרחשה בעולם השלישי, לא כך הייתה אמורה להיות תגובתו של ראש הדסק שבעיניו נחשב לאדם חזק ובלתי מנוצח, לפתע הוא מתגלה במלוא שברירותו.

הוא לא טיפש, הוא מבין שראש הדסק חטף נוק אאוט (מכה קשה ביותר) לאחרונה, גם הוא יודע שהארגון ירד לשפל מאין כמוהו, וזה נושא שגורם לשיברון לב מאין כמוהו לכל מפקד שנותר כמעט בלא פיקודים.

אך כאנרכיסט (אדם שחי ללא משטר מעליו) שגדל כל ימיו על ברכי הפשע, אין לו סנטימנטים, הרגשות שלו מתו לפני שנים רבות. אותו מעניין דבר אחד, טובת הסינדיקט והמאפיה הישראלית, הדבר הראשון בסולם הערכים שלו.

"לא מוותרים על תפיסת הבוגד שאשם בכל המפלה אלמלי הוא לא היה לאיש מושג על הסינדיקט, חייבים לחסל אותו ועדיף מה שיותר מהר".

בכיות ואנחות מתאימות רק לנשים זקנות ובלות ולא לגברים חזקים. על הראש להפגין הנהגה חזקה גם בשעת שפל, אחרת במה הוא מנהיג? אולי במצב כזה עליו לתפוס את המושכות ולהתחיל להנהיג את שרידי הסינדיקט, יתכן שהוא יבנה אותו מחדש.

מומו ניתק את השיחה, אבל מיד הבין ששגה בהתייחסות שלו למישל סגנו, מישל הוא משרידי לוחמיו שהולכים אחריו באש ובמים, הוא רגיל לראותו מנהיג חזק ביותר, רק את האנשים הללו הוא מעריך, אין לו שום סנטימנטים חברתיים, הוא רוצה סמכות חזקה שתקרינ עוצמה בכל מצב, אבל אם יראה שהוא חלש יפרוש, בשביל מה להילחם עבור אדם חלש? אחד שבטבעו אנרכיסט בועט בסמכות מדינית, אבל הוא רוצה מנהיג פשע חזק ביותר, אחרת הוא יבעט גם בו כפי שבעט באחרים.

לא, עליו להראות שהוא עוד בכוחותיו, למרות המכות שקיבל, הוא קיבל הרבה מכות בחייו מכל מיני אנשים שחשב שהם בכיסו ולבסוף בגדו בו, חוזליתו והילה שהיו שלו לפתע נתלשו ממנו, כל אחד מהם לחם בו והכה אותו אנושות, גם אז חשב שהוא עומד להתמוטט, אבל לאחר מיכן התאושש כמו 'עוף החול' זה היה חלק מהעוצמה שלו שגם כשנדמה שהוא כבר טמון עמוק באדמה, לפתע הוא מתאושש בצורה מופלאה ביותר ומארגן את עצמו וכוחותיו מחדש על פני המפה.

עליו להראות למישל נאמנו שהוא לא מאבד את העשתונות, הוא ממשיך את המלחמה גם לאחר כל המכות שספג.

כעבור חצי שעה השיב למישל בתמסורת מוצפנת.

"החלטתי שאתה צודק, צריכים לדחוק את כל העיסוקים ולחסל את הבוגד מה שיותר מהר, אבל אתה לוקח את התיק לידיים, אם הייתי יכול לצאת הייתי עושה זאת בשמחה, אבל הלא אתה יודע שאני נרדף על ידי עשרות סוכני האף בי אי, אני מתחבא כל פעם במקום אחר, רק הנייד איתי, מלבד זאת כמעט ואין לי כלום, אין לי את האפשרות לקנות כרטיסי טיסה, את המטוס הפרטי שלי החרימו, פעם יכולתי לטוס בזכות רישיון הטיס שלי לכל מקום, כיום אין לי את זה ואפילו לא כסף לכרטיסי טיסה.

אני אצטוך גם להסתובב בשדה תעופה ומי יודע אם שם לא יארבו לי אנשי האף בי אי, הבנתי שכיום יודעים את זהותי, אין לי את הכסף להחליף זהויות כפי שאתה יודע, לכן אני מבקש קח את התיק לידיך, תעשה בשמי את מה שמגיע לו, לצערי לא אוכל להיות התליין שלו, אבל אני ממנה אותך להיות התליין בשמי".

"אוקיי אני לוקח את זה בשמחה".

"שאלה קטנה יש לי אליך, איך עלית על אותו נבל?"

"סיפור שלם, אוכל להגיד לך בלי להרחיב כי זה ממש מסוכן, יש לי בתוך המוסד שתול אחד שהוא רציני מאד והוא הסכים להיות החפרפרת שלי, בעמל רב הצלחתי להוציא ממנו פרטים על אותו שלומי, אני מתכוון תוך כמה ימים לעשות את מה שביקשת ממני".

"טוב, אבל אני מבקש שתעדכן אותי לפני הביצוע, אני רוצה להשמיע לו נאום פרידה. שלכל הפחות יקבל את פריסת השלום שלי לעולם הבא"

***

שלמה לוי זכריה תנעמי דאגו לכל הסידורים הפרוצדוראליים שיאפשרו לדודי לצאת מהארץ כשהוא מלווה באחיו נחומי, הוא מכיר את כל המקומות ואת האנשים שמתעסקים בניתוח המורכב, צילה נשאת בארץ כדי לשמור על הילדים.

אך לפני שיוצאים צריכים לדאוג לכמה פרטים מינימליים, כמו כיסוי ההוצאות הכלליות, ר' שלמה שרפשטיין בירר על עלויות הניתוח והסכומים הנלווים, כל הסידורים מסביב, שזה אומר "הכל בכל מכל כל" העלות המשוערת היא 120 אלף דולרים. סכום שאינו בר השגה, בקושי הצליח דודי בעזרת נחומי והדוד שימי לכסות את ההוצאות הקודמות בלי לבקש פרוטה אחת ממנו, אבל אי אפשר להעמיס שוב עליהם את העלות החדשה, זה מעבר ליכולות, גם דוד שימי עם טוב ליבו אינו יכול להוציא סכום כזה בלי לגרום לזעזועים בביטחונות הכספיים שלו.

עתה נותרה בעיה קשה מאד איך מסדרים את ההוצאות? האם דודי יהפוך להיות שנוור בארה"ב, גם אם כן, אפילו עם ההמלצות הטובות ביותר לא יוכל לעשות הרבה, בפרט שהוא עצמו עומד להיות מנותח להוצאת האונה הבריאה שלו לצורך ההשתלה באריאלה. נחומי אמור להיות צמוד אליו, אף הוא לא יוכל לגייס עבורו כספים, איך אם כן עושים את העסק הזה?

לר' שלמה יש קרן נסתרת שלא רצה עד עתה לגעת בה, היא שמורה לעתיד, אבל אולי בלית ברירה כשמגיעה כזו הוצאה יצטרך לפתוח את הקרן כדי לכסות את העלות, הלא מדובר כעת בהצלת נפשות. שעות שלימות היטלטל בין כן ללא, הוא החליט להתייעץ עם אדם מסוים שהיה יועץ סתרים שלו בשעות קשות ופרס לפניו את כל צדדי הספק. אותו יועץ חכם ישב עמו על הנושא ודן איתו על כל התסבוכות שעלולות להיווצר, לבסוף אמר לו.

"רב שלמה תן לי לישון על זה לילה, אני לא רוצה להוציא תשובה נחפזת, בלאו הכי הם לא יוצאים השבוע, תן לי לחשוב על כך לילה, אחרי כן נדון ביחד על התשובה, כדי שזה יהיה מבורר היטב.

אני מייגע לך, לנסוע לכותל המערבי ולקבר רחל ולשפוך שיח שהקב"ה ינחה את שנינו בדרך הנכונה והאמיתית".

***

שלומי ציער מקבל מייל דחוף בנייד שלו.

"עליתי על בגידה נוראה שנעשתה בתוך הארגון שלנו, יש אחד שאני כמעט בטוח שזה הוא, שהוציא בדרך כלל שהיא את הפרטים הכי סודיים שלך לאחד מבחון, יש לי חשד כבד שהלה הוא מאנשי מומו, הוא חי כאן בארץ, היה אחד שדאג שאותו אחד לא יהיה ברשימת החשודים, הוא עשה סדר מבפנים, כך לא הצלחנו לעלות על האיש המסוים שעדיין אין לי פרטים עליו, אבל אנו חושדים שהוא מחפש אותך כדי לחסל אותך.

הבוגד ששימש לו כחפרפרת דאג שאיש לא ידע על אותו אחד, כך יצא אותו אדם נקי לגמרי, אין לנו כרגע שמץ מידע מי הוא האיש, אבל אותו בוגד שגה כאשר שלח בתוכנת הצפנה שהקוד שלה פוצח על ידי, קראתי את הפרטים והבנתי שהחפרפרת הוציאה החוצה את הפרטים האישיים שלך כולל את מקום המגורים, אין לך כעת ברירה אלא להסתלק מהמקום, ברגע שאתה קורא את המייל, עליך להחליף את בגדיך לחלוטין, תתלבש כאשה זקנה ותצא מהדירה, קח איתך רק את הדברים הכי מינימליים תיסע עם מונית לחיפה, אני כבר אדאג שאחד מאנשי ידאג לך בהמשך".

שלומי הזדעזע, הוא הבין שמומו לא נואש עדיין ממנו, למרות כל המכות שחטף יש לו עוד כמה אנ"ש שעובדים בסתר, יש אחד שהצליח לשתול חפרפרת בתוך המוסד, כך הצליח לחשוף את הפרטים הכי אישיים שלו, כעת חייו בסכנה חדשה.

אבל הוא התאושש במהרה, אם יאבד את העשתונות ישלח לגרדום של מומו, הוא חייב לצאת תיכף ומיד עם מונית, אך הוא פוחד לנסוע לחיפה, זו עיר שלא מוכרת לו, הוא גם לא יודע בדיוק מי המזהיר, אולי זה הפוך, יש לו חשד שזה אחד שטומן לו מלכודת, הוא ייסע עם מונית לכיוון העיר בני ברק, בבני ברק הא יסתדר יותר טוב, הוא מכיר את העיר היטב, יש לו קרוב משפחה בשיכון ויזניץ, הוא גם לא אימץ את ההצעה להחליף לתלבושת נשית, כי אולי זה דווקא מה שהם רוצים, הוא החליף לבוש לאדם זקן עם מקל סבא הוא

תפס מונית מזדמנת וביקש את הנהג לנסוע לבני ברק, הוא לא התרגש מהמחיר, החיים שלו שווים יותר.

חמש דקות לאחר ששלומי עזב את הבית, הגיע מישל, הוא היה בטוח שיתפוס את הזקנה, כעת הוא היה נהג מונית שעובד בחברת המוניות של נהריה הוא סיכם עם מנהל התחנה שכאשר תגיע אליו שיחה למקום המגורים של שלומי, הוא יקבל את הנסיעה. בחיפה יש לו את האנשים שלו שיחטפו את הזקנה ויעבירו אותה בצורה חשאית ביותר לאחד המקומות הנסתרים שיש לו, שם ישלח אותה לעולם האמת באמבטיית סיד, זה סוג עינוי שמקובל על מומו, לפני ששלומי יטבול באמבטיה הוא יצלצל אל מומו שיתן לו זריקת עידוד לקראת הנסיעה המהירה לעולם האמת.

הוא ממתין וממתין ואין קול ואין עונה ממנהל תחנת המוניות, הוא מצלצל אל המנהל ושואל אותו אם קיבל שיחה לקחת נוסעת?

"כן בהחלט קיבלתי עשר שיחות כאלו, אבל כולן מאזורים אחרים בכלל וגם הן נשמעו נשים צעירות מאד, אני לא חושב לרגע שהייתה שיחה שיועדה לך.

"לא הייתה לך שיחה מאזור קרוב לכאן?" שואל מישל, לא מאמין ששלומי עבד עליו.

"לא חמש שיחות היו מחוץ לנהריה והיתר מאזור רחוקים מהמקום שציינת, אם הקליינטית שלך יכלה להתנייד עד למקום מרוחק, למה היא צריכה לקחת נהג מונית נוסף?"

"טוב אני הולך לבדוק מה קורה".

מישל ניתק את השיחה, הוא עלה לדירת המגורים בה היה אמור להיות שלומי ציער, הדירה הייתה נעולה היטב, הוא לא התרגש היה לו מפתח שהתאים לכל מקום, כעבור חצי דקה פתח את הצילינדר, הדירה הייתה חשוכה לחלוטין, אין ספק הבחור נמלט, כנראה שהוא יותר חכם ממה שחשב, הוא חשד שהשיחה שהגיעה הייתה שיחת מלכודת, הוא נמלט מהדירה בדוך אחרת במהירות שיא לפני שהספיק לתפוס את הברנש.

כשיצא מהדירה כולו אכזבה פתח את דלת המונית, אך כאן המתינה לו הפתעה עצומה, ברגע שהתיישב ליד ההגה הגיח מישוהו מאחור וחבט בראשו עם אלה כבידה עד שצנח מחוסר הכרה.

הברנש המסתורי קשר את ידיו ורגליו והוציא אותו מהמונית לרכב אחר שעמד דומם ברגע שהכניסו אותו נסע הרכב המסתורי הרחק מהמקום לאי שם.

המונית נותרה זנוחה, מנהל חברת המוניות צלצל מספר פעמים לאתר את המונית, האיתורן קלט את המונית באותו רחוב בו היה אמור מישל לקחת את שלומי, הוא שלח נהג אחר לאסוף את הרכב.

***

זכריה תנעמי היה מרוצה מכל המהלך המבריק שיזם, זה זמן רב שהוא חושד בגלעד משה שהוא לא טיפוס חלק, היה לו ויכוח שלם עם חבריו לצוות אם להשאיר אותו במקום תחת מעקב רציני או להעיף אותו, למרות שהצטיין בהרבה תחומים, אם חלילה וחס הוא

"חפרפרת" הוא יכול לסכן השיגים רבים של המוסד, אבל אם יעיפו אותו מסיבה כל שהיא הוא לא יגלה אף פעם אילו נזקים הוא חולל.

השאלה הציקה זמן רב, כמעט שיד המחייבים רבה על יד הזהירים, כבר זמן רב הייתה הרגשה שגלעד משוחח עם איזה יצור עלום שהצליח לחמוק מידהם בעת שעשו ניקוי אורוות, היו לראשי המוסד חשדות רציניים שיש לו קשר עם ברנש בתפקיד בכיר ביותר במאפיה הישראלית ואולי גם בסינדיקט, משום מה לא הצליחו לחשוף אותו.

היצור היה "חמקן" מעולה שבורח מכל גלי הרדאר, קשה להבין איך הוא הצליח לחמוק כל כך הרבה זמן מידהם של בכירי המוסד. כדי לאתר את שניהם סבר זכריה תנעמי שיש לקחת סיכון אפילו סיכון גדול, לתת לגלעד גישה די נוחה אל הפרטים של שלומי ציער, אם הפרטים ידלפו אל מי שהם חושדים שהוא מראשי המאפיה הישראלית יהיה להם אישור ברור לחשדות שלהם בגלעד, או אז כבר יוכלו להשים עליו את היד ולחקור אותו בצורה לא קלה, כדי להוציא למי עוד הדליף פרטים, אבל אם חלילה וחס יספיקו אנשיו של היצור העלום לרצוח את שלומי ציער עשו עוול כבד לאדם שעזר להם עד עתה מאד.

לבסוף גברה יד זכריה ואנשיו, לזרוק קצה של חוט לאותו גלעד בצורה שבטעות השאירו תיקיה חסויה על השולחן לכמה רגעים, היו להם סימנים מסוימים לדעת אם נגעו בתיק, הם לא הסתפקו רק בזה אלא שמו מצלמה ממרחק שתוכל לצלם כל הזמן את החדר, המצלמה נסתרת ביותר שרק אלו שטמנו אותה יודעים עליה, גלעד לא עמד בפיתוי, הוא ראה את התיקיה מונחת על השולחן, ניראה היה שזה שהניח אותה שכחה בטעות, לאחר סריקות שונות שעשה לגלות שאין אחד שעוקב אחריו, פתח את התיקיה וצילם את המסמכים עם השעון המיוחד שלו וחמק מהחדר.

התיקיה נראתה לכל מי שמבחין בה באותו מצב כפי שהניחו אותה, אבל עיניים ניציות ידעו להבחין שהיה שינוי קל שבקלים במצב של התיקיה, אם עוד היה ספק הצילומים של המצלמה הנסתרת הראו ברורות כי גלעד טיפל בתיקיה, הוא צילם את הפרטים ונעלם במהירות שיא מהחדר.

זכריה ידע שהמצב הוא חמור, אם לא יידעו את שלומי כי יש מעקב אחריו וכי חייו בסכנה הוא עלול להיתפס, אבל הם לא נתנו לו דרך איך לחמוק מהבית, הם סמכו על שלומי שיקבל את האזהרה, ליתר ביטחון שלחו רכב שיעמוד בקרבת ביתו לעמוד על המשמר והם יפטורו את האזור בעזרת עוד שני רכבים שיעברו סמוך לבית.

כשקיבל שלומי את האזהרה הראשונה לא התייחס אליה ברצינות, מי מסוגל בכלל לחשווד באפרים צלפוני אדם ממש אפור שאין לו כל קשר לסביבה. אך כשהגיעה אליו השיחה השניה הבין שהמצב לא פשוט, זה כבר הדליק אצלו נורה אדומה, מעתה הוא כבר חשדן כפול ומכופל, כשהציעו לו דרך איך לצאת מהבית ובתחפושת נשית במונית לחיפה כבר לא האמין למציע החדש, הוא החליט שיעשה הפוך על הפוך, הוא פחד להישאר בבית שמא יש באזהרה משהו אבל הוא לא יאמץ את ההמלצה, הוא ברח מהבית בלי להזמין מונית רק תפס מונית מזדמנת שלא נראתה לו חשודה, הוא גם לבש לבוש שונה לחלוטין ממה שהמליצו לו ובנתיב נסיעה אחר לחלוטין, כך הצליח לחמוק מהבית.

hanoch90@gmail.com